

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ**

**МАТЕРІАЛИ
XXVI МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО ФОРУМУ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКА
ТА МОЛОДЬ
У ХХІ СТОЛІТТІ**

Том 9

Харків 2022

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ**

МАТЕРІАЛИ 26-го МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО ФОРУМУ

**«РАДІОЕЛЕКТРОНІКА ТА МОЛОДЬ
У ХХІ СТОЛІТТІ»**

19 – 21 квітня 2022 р.

Том 9

**КОНФЕРЕНЦІЯ
«ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА»**

Харків 2022

26-й Міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті». Зб. матеріалів форуму. Т. 9. – Харків: ХНУРЕ. 2022. – 90 с.

В збірник включені матеріали 26-го Міжнародного молодіжного форуму «Радіоелектроніка і молодь в XXI столітті».

Видання підготовлено кафедрою філософії
Харківського національного університету радіоелектроніки (ХНУРЕ)

61166 Україна, Харків, просп. Науки, 14
тел.: (057) 7021397
факс: (057) 7021515

E-mail: mref21@nure.ua

© Харківський національний університет
радіоелектроніки (ХНУРЕ), 2022

Програмний комітет конференції

- Штанько В.І.** д-р. філос. наук, проф., зав. каф. філософії ХНУРЕ,
м. Харків, Україна
- Старікова Г.Г.** канд. філос. Наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Жидкова О.О.** ст. викл. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Тіхонова Л.А.** канд. філос. Наук, проф. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Турута О.В.** канд. філос. Наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Дашенкова Н.М.** канд. філос. Наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Бакаленко О.А.** канд. філос. Наук, доц. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Коробкіна Т.В.** д-р. філос. наук, проф. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Омельченко В.В.** канд. філос. Наук, проф. ХНУРЕ, м. Харків, Україна
- Петренко Д.С.** д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії ХНУ
ім. В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна
- Тараросв Я.В.** д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії НТУ «ХП»,
м. Харків, Україна

ЗМІСТ

Секція 1. ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА .	5
Секція 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВИ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ.....	46
Секція 3. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА.....	69
Секція 4. ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	80
АЛФАВІТНИЙ ВКАЗІВНИК	89

Секція 1.

**ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ
ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ «ЕМОЦІЙНИХ» РОБОТІВ І ЛЮДИНИ

Гриненко А. О.

Науковий керівник – д.ф.н., проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

61166, Харків, просп. Науки,14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65

e-mail: anastasiia.hrynenko@nure.ua.

Robotics is developing rapidly, and robots have already become invaluable production assistants. We are on the cusp of a revolution in robotics right now. According to one of the possible scenarios, robots will become our best friends. This scenario is only possible if the robots have empathy. But can machines have empathy? What would be the interaction between man and machine if the robot could show feelings and have empathy? What problems can humanity face in this case? And is it worth continuing to develop “emotional” robots?

Сьогодні активно ведеться розробка роботів, які все більше нагадують людей як за зовнішністю, так і за своєю поведінкою. Ще в минулому столітті, як зазначає Галкін Д. В., відомий американський робототехнік Ханс Моравік запропонував концепцію робота не як раба, а як партнера, який співіснує разом з людиною [1]. Концепція Моравіка робить акцент на соціальних функціях робота. Такий робот має не лише вміння розпізнавати слова, а й емоції співбесідника, і відповідно на них реагувати. Вже зараз робототехнікам вдається копіювати зовнішній вигляд людини, проте з внутрішнім світом все складніше.

Що відрізняє людей від роботів зі штучним інтелектом? Популярною є відповідь про наявність емпатії у людей [2]. Саме емпатія допомагає людям орієнтуватися в соціальних ситуаціях та ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Але чи можливо створити машину, яка здатна до співчуття? Якщо вдасться створити тренажери емоційного досвіду для штучного інтелекту або сформувати штучні спогади, як у романі Філіпа Діка «Чи мріють андроїди про електричних овець», то чи можна буде вважати штучно сформовану якість справжньою емпатією [3]? На мою думку, ні. Дійсно, робот може створювати видимість вираження своїх емоцій. Але важливо пам'ятати, що людина влаштована набагато складніше будь-якої машини. Наприклад, окрім досвіду та інформації з органів чуття, люди приймають свої рішення на основі інтуїції. Природа багатьох почуттів та емоцій людини все ще залишається таємницею, тож їх неможливо запрограмувати. Отже, роботи зможуть лише транслятувати емоції, які запрограмовані в них, але не співчувати та переживати по-справжньому.

Проте навіть штучна емпатія зробить взаємодію людини і робота більш ефективною та комфортною. Саме тому можна припустити, що такі гуманоїдні емоційні роботи використовуватимуться перш за все в якості

допомоги людям, наприклад, як роботи-доглядальниці за літніми людьми та людьми з обмеженими можливостями.

Уявімо андроїда, який розуміє наші емоції та може відповідно реагувати на них. При взаємодії з таким роботом людина бачитиме багато спільного між ним і собою. Дійсно, у разі розповсюдження таких роботів грань між людиною та машиною буде все більше стиратися. Постає питання про емоційну прив'язаність. Оскільки роботи виконуватимуть важливу роль в житті людей, то для багатьох, особливо для самотніх людей похилого віку, а також у разі інтимних робото-послуг, вони не будуть просто машинами, а займуть більш близьку до людини позицію. Для дітей андроїди можуть навіть стати друзями [1]. Роботи цілком мають шанс у майбутньому стати повноцінними суб'єктами соціальних відношень, наприклад, одружуватись з людьми. Тоді з'являється питання про правовий статус деяких роботів. Також якщо роботи стануть частиною суспільства, нашими друзями, то виникає питання, чи не є використання роботів в якості слуг рабством. З'явиться необхідність у створенні певних етичних норм як для гуманоїдних «емоційних» роботів, так і для людей, які будуть з ними взаємодіяти.

Ще однією проблемою є те, що людиноподібні роботи можуть бути використаними компаніями для маніпуляції своїми клієнтами заради додаткових продажів товарів [4]. Вони зможуть аналізувати вираз обличчя та прогнозувати бажання клієнта. При цьому навряд чи багато людей будуть постійно критично аналізувати реакцію такого робота, а сам андроїд буде просто працювати в інтересах тих, хто його запрограмував.

Отже, ідея надання роботам соціальних навичок і можливості розпізнавати емоції допоможе зробити відносини людини і робота більш природними. Але сфера відносин людей і «емоційних» роботів має багато дискусійних етичних питань, а отже, потребує установлення певних правил. Важливо вже сьогодні готуватися до широкого поширення чутливих андроїдів і розробляти норми їх взаємодії з людьми.

Список використаних джерел

1. Галкин Д.В. Основания социальной робототехники в контексте социально-гуманитарных исследований. Вестник Омского университета. 2014. № 2. С. 167–177.

2. Miller J. Can a machine have empathy? URL: <https://www.linkedin.com/pulse/can-machine-have-empathy-jason-miller>. (Дата звернення: 11.05.2021).

3. Philip K. Dick. Do Androids Dream of Electric Sheep? URL: https://files.cercomp.ufg.br/weby/up/410/o/Phillip_K._Dick_-_Do_Androids_Dream_of_Electric_Sheep_c%3%B3pia.pdf.

4. Волков А. Человек и робот: лицом к лицу. URL: <https://scientifically.info/publ/5-1-0-276>. (Дата звернення: 11.05.2021).

СИНЕРГЕТИКА ЯК НАУКА ПРО САМООРГАНІЗАЦІЮ

Дорофєєва К.І., Мартиненко Я.А.

Науковий керівник – д-р. філос. наук, проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)

e-mail: kseniia.dorofieieva@nure.ua, yana.martynenko@nure.ua

The disclosure of the essence of synergetics at the present stage of scientific knowledge, identification of characteristic features. The concepts of a bifurcation point, and also fluctuation as a random deviation of a quantity from its mean state of the structure were considered. Considering chaos not only as a destructive force, but also as a creative one. Object of study of dialectics and synergetics. The proportionality of synergetics with dialectics.

Статус синергетики та її роль в структурі наукового знання немає однозначності у сучасному науковому світі. Сьогодні під синергетикою, назву якої запропонував німецький фізик Г. Хакен, розуміють міждисциплінарне знання, нову картину світу, мову сучасної науки, наукову парадигму, сукупність знань про самоорганізацію, нелінійність, порядок та хаос. Для І. Пригожина, одного з засновників синергетики, джерелом формування є поступове «перевідкриття часу» та усвідомлення конструктивної, творчої ролі нестабільності та нелінійності. [1, с. 46-57].

Об'єктами синергетики є відкриті системи, що взаємодіють між собою і з навколишнім середовищем шляхом обміну енергією, інформацією, речовиною. Предметом цього напряму є механізми та закони самоорганізації (взаємозв'язки), спонтанне виникнення та відносно стійке існування (руйнування) структур у відкритих системах. Реальність у рамках синергетичного світогляду розуміється як процес, що самоорганізується, а не як статичний матеріальний об'єкт.

Чи може філософія та її розвиток мати синергетичний характер? Можна припустити, що філософський погляд на світ має ознаки самоорганізації та розвитку, що проходить через флуктуації та біфуркації. Ці ознаки можна спостерігати в ході розвитку будь-якої філософської ідеї або теорії. Можна говорити про те, як вони переростають у складні, і як у розвитку цих складних ідей та теорій з'являються тенденції до розвитку ще більш складних.

Біфуркація означає «роздвоєння, поділ, розгалуження». Кожна людина стикається щохвилини з ситуацією вибору у своєму житті. Прикладом біфуркації може бути вибір шляху, який визначає подальшу долю людини. Стан принципової нестійкості характеризується в рамках термодинаміки як стан поблизу точки біфуркації. Вибір шляхів розвитку після проходження точки біфуркації здійснює сама система, і керувати цим неможливо [2, с. 44]. Варто зауважити, що чим складніша система, тим

більше в ній виникає біфуркаційних переходів. Поблизу біфуркаційне значне випадкове збурення може призвести до нового, принципового іншого стану.

«Ефект метелика» – один із найвідоміших проявів складних систем. Вони неоднорідні, мають області, чутливі до малих впливів. Навіть невеликі втручання впливають на всю систему, змушуючи її обрати такий шлях, за допомогою якого відбуватиметься подальша еволюція системи. Синергетика пояснює, яким чином і чому хаос може виступати не лише як руйнування, а і як творчий початок конструктивного механізму еволюції, як із хаосу може розвинути нову організація, структура, система. Як зазначав письменник Річард Лі Байєрс у книзі «Зречення»: «Хаос – це життя. Хаос – творець. Хаос робить нас сильними»[4, с. 27].

Питання про співвідношення діалектики та синергетики має дискусійний характер. Теоретичне осмислення пропорційності діалектики та синергетики у філософії носило стихійний характер, і рішень цього питання так і не було знайдено. Об'єктом вивчення діалектики і синергетики є складні системи, що саморозвиваються, а предметом – закони розвитку. Їхні принципи спрямовані на пізнання стійкості та мінливості, буття та становлення. Діалектика та синергетика прагнуть охарактеризувати підстави буття та пізнання, що виражається в монізмі. Зважаючи на це, ці знання в прагненні до загального і граничного в бутті розв'язують схожі проблеми.

Синергетика і діалектика прагнуть відобразити буття у його стійкості (принципи буття) та мінливості (принципи становлення). Тому синергетика як світогляд, парадигма, загальнонаукова теорія існує лише у союзі з діалектикою. Однак діалектика не поглинає її, не позбавляє самостійності.

Отже, синергетика за своїми пізнавальними можливостями має велике значення для сучасної науки, вона обґрунтовує ідею відносно того, що розвиток здійснюється через нестабільність, через біфуркації, через випадковість об'єктивує стохастичну поведінку. Поведінка систем, які самоорганізуються, непередбачувана зовсім не тому, що людина не має засобів прослідкувати та прорахувати їх траєкторії, а тому, що світ так влаштований.

Список використаних джерел

1. Пригожин И. Вопросы философии. 1991. №6. с. 46–57.
2. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетика: нелинейность времени и ландшафты коэволюции. М.: КомКнига, 2007. 272 с.
3. Хакен, Г. Синергетика, Г. Хакен пер. с англ. В.И. Емельянова; под ред. Ю.Л. Климонтовича. — М.: Мир, 1980. 404 с.
4. Байєрс Р. Л. Зречення. Санкт-Петербург: Максима, 2006. 184 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНА РЕВОЛЮЦІЯ І ЇЇ НАСЛІДКИ

Кривцова В.А.

Науковий керівник – д. ф. н., проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-44

e-mail: *vitaliia.krivtsova@nure.ua*

These theses are an analysis of the impact of the information and computer revolution on society. Particular attention is paid to the negative consequences of the total introduction of information technology. Information and computer technologies are significantly changing the relationship between people. Adolescents and people with unstable psyche suffer from them first of all. The computer revolution has posed a number of global challenges to humanity.

Інформаційно-комп'ютерна революція – масштабна історична подія, яка радикально змінила світ і зробила його більш комфортним для суспільства. Новітні технології дозволяють людям оперативно зв'язуватися з родичами, друзями чи колегами, дистанційно працювати і отримувати освіту. Завдяки комп'ютерам тепер можна автоматизувати різні технологічні процеси. Автоматизація суттєво збільшує продуктивність виробництва і позитивно впливає на якість продукції. Сучасні комп'ютери здатні обробляти велику кількість даних, знаходити закономірності в різних процесах і визначати найкращий спосіб їх оптимізації [1].

Інформаційні системи допомагають моделювати процеси в різних сферах діяльності – соціальній, політичній, медичній, промисловій, космічній, енергетичній тощо. Комп'ютерні моделі дають можливість вивчити певні аспекти хімічних, біологічних, соціальних процесів і з великою точністю передбачити напрямок їх розвитку. Моделювання і розрахунки, зроблені за допомогою сучасних інформаційних технологій, вивели вивчення космічних об'єктів на принципово новий рівень. На даний момент планети Сонячної системи досліджуються не тільки за допомогою телескопів, а й безпілотних космічних кораблів.

Можливості сучасних технологій настільки великі, що у багатьох людей вони викликають ейфорію. Здається, що тепер людство може вирішити всі нагальні проблеми, як незначні, так і глобальні, на кшталт екологічних, кліматичних, епідеміологічних. Але інформаційно-комп'ютерна революція не тільки полегшила людству життя, а й створила багато проблем.

Позаяк технології включені в систему різних структур суспільства, вони є фактором їх трансформації. І цей вплив не завжди позитивний. Комп'ютерна революція породила низку соціальних проблем [3]. Соціальні мережі і дистанційна форма навчання чи роботи дозволяють людям

уникати живого спілкування. Контакти за допомогою месенджерів та навіть відеозв'язків не дають повної інформації про настрій і наміри співрозмовника, а тому не дозволяють побудувати як дружні, так і романтичні відносини. Люди, які багато часу є фізично ізольованими від суспільства, не знають, як реагувати в конфліктних ситуаціях. В віртуальному світі абьюзера (людину, яка чинить насильство) можна забанити чи заблокувати. В реальності уникнути конфлікту з агресивною людиною набагато важче. Особливо вразливими є підлітки. Якщо доросла людина навчилася комунікувати в колективі в часи, коли соцмереж не існувало, то сучасна молодь майже не має досвіду міжособистісного спілкування. І це створює для юнаків певні психологічні проблеми. Підлітки схильні тікати від реальності в віртуальний мир за першої нагоди.

Ще однією соціальною загрозою є контент, який майже ніяк сьогодні не контролюється. Навіть діти можуть без зайвих зусиль отримати інформацію, яка має сексуальний чи насильницький характер. Особи з психічними розладами і юнаки з нестабільною психікою часто надихаються таким контентом і створюють злочини. Є певний зв'язок між комп'ютеризацією і випадками масових вбивств в школах, торговельних центрах і інших місцях масового скупчення людей. [2].

Дуже серйозним викликом є проблема контролю об'єктів зі штучним інтелектом. Світ був збентежений, коли в Лівії квадрокоптер Kargu-2 зі штучним інтелектом ліквідував людину без дозволу оператора. Інженерам ще необхідно розібратися, чому сконструйований ними робот зробив те, що не мав зробити.

Щоб захиститися від всіх загроз, що породила інформаційно-комп'ютерна революція, людству необхідно прикласти чимало зусиль для удосконалення як технічної сфери, так соціальних інститутів.

Список використаної літератури

1. Дубровский Д.И. Новая реальность: человек и компьютер — М.: Полигнозис № 3 (23), 2003, с. 20-32.
2. Маклаков Г.Ю. Методы оценки влияния компьютерных технологий на человека // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: Збірник наукових праць. Випуск 4: В 3 т. — Видавничий відділ НМетАУ, Т.3 — К.: Теорія та методика навчання інформатики, 2004. с.171-175.
3. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. — М.: Политиздат, 1991, 287 с.

НЕОРТОДОКСАЛЬНЫЕ ТЕЧЕНИЯ ДРЕВНЕИНДИЙСКОЙ ФИЛОСОФИИ

Михневич Д.К.

Научный руководитель – д.ф.н., проф. Штанько В.И.

Харьковский Национальный Университет Радиоэлектроники
61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. Философии, тел. (057) 702-14-65

Email: dmytro.mykhnevych@nure.ua

Philosophy is defined as the science of the most general laws of the nature development, human society, and thinking. Philosophy is an integral part of Western culture, but it developed everywhere, including the East, in particular in India. In Indian philosophy, there are 2 directions: orthodox (everything is determined by God) and unorthodox (everything is determined by a human). Among the unorthodox movements, Jainism, Buddhism, and Lokayata deserve special attention. Jainism seeks ways to free the soul from passions, Buddhism – liberation from suffering, Lokayata aims to minimize suffering, since it is impossible to eliminate them and to maximize pleasure.

Термин «философия», как и то, что он обозначает, возник в Древней Греции и дословно переводится как «любовь (стремление, влечение) к мудрости» (от греческих слов *φιλία* и *σοφία*). Философия с 6 века до н.э. стала неотъемлемой частью западной культуры. Примерно в это же время в другой части мира — Древней Индии — формируется особый тип философии — индийская философия.

В древней индийской философии разработаны следующие мировоззренческие концепции: 1) Брахма-видья, Атма-видья (знание Абсолюта), анвикшики (исследование), даршана (видение); 2) мата (взгляд, теория), мати (мысль); 3) формирование сообщества интеллектуалов-пандитов [1].

Древнейшим памятником индийской литературы являются «Веды» (что с санскрита так и можно перевести — «вѣдание», «знание»). Наличие этого памятника позволяет все направления индийской философии разделить на две основные ветви: ортодоксальные (признающие авторитет «Вед» и жизнь после смерти) и неортодоксальные (не признающие авторитета «Вед») [2].

Особый интерес представляют три неортодоксальные течения: джайнизм, буддизм и школа чарваков-локаятиков.

Джайнизм (возник в VI веке до н.э.). Термин происходит от слова «Джина» («Победитель»). Основной идеей джайнизма является принцип не причинения вреда, взятый в последствии на вооружение медиками всего мира. Джайнизм — глубоко атеистическое учение, утверждающее, что Вселенной управляет не Бог, а карма. Целью джайнистов является поиск путей освобождения души от всякого рода страстей (в христианстве этому

соответствуют соблазны). В результате освобождения от страстей возникает состояние святости, формируется особое поведение. Особого внимания заслуживает то, что главным признаком души джайнизм признаёт *сознание*, не интересуясь при этом его источником, то есть места Богу в этом учении нет. Однако, с другой стороны, джайнисты конечной целью считают освобождение души от материи, и здесь усматривается внутренняя несогласованность и противоречивость данного учения.

Буддизм начал развиваться примерно на 100 лет позже, как противопоставление брахманизму (ортодоксальное учение). Буддизм выдвигает три основных положения: 1) жизнь обязательно сопровождается страданиями; 2) все страдания имеют определённую причину; 3) страдания можно прекратить, если идти по правильному пути. Первая причина страданий — факт появления человека на свет. В изложении буддистов это выглядит как открытие Буддой четырёх благородных (*арийских*) истин: 1) жизнь есть дукха (страдание и неудовлетворённость); 2) причиной страданий является танха (привязанность к жизни как к источнику страдания; иллюзорное отношение к реальности, когда желаемое выдаётся за действительное; 3) с избавлением (ниродха) от привязанностей исчезает причина страдания; 4) во избежание привязанностей следует придерживаться срединного пути, называемого маггой.

Философия локаята (чарвака). Локаята — первое материалистическое учение в индийской философии и самое неортодоксальное. Оно оказалось неконкурентоспособным в борьбе с другими философскими течениями Индии, но имеет важное значение для понимания путей развития философии вообще и индийской в частности. Локаята признавала существование только материального мира. Локаята не признавала Бога. Уже в этом учении появляются попытки классифицировать всё сущее, то есть разделить его на элементарные объекты. Таковыми стали воздух, огонь, вода и земля (то же говорили и древнегреческие философы). Организм после смерти вновь разлагается на эти 4 элемента. Ни страдания, ни наслаждения не могут быть сведены к нулю, но возможно минимизировать страдания и максимизировать наслаждения [3].

На представленных выше трёх примерах развития индийской философии можно, в принципе, проследить путь развития человеческой мысли, общий для всего человечества, независимо от места и времени.

Литература

1. Канаева НА. Индийская философия древности и средневековья. М.: РАН, 2008, 255 с.

2. <https://fil.wikireading.ru/12042> Дата последнего обращения 04.05.2021.

3. <https://psyera.ru/filosofiya-drevney-indii-899.htm> Дата последнего обращения 04.05.2021.

ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ ПРИСКОРЕННЯ ЧАСУ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕРУ

Пархоменко Ю.Ю.

Науковий керівник – д. філос. н., проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (099)204-70-33)

e-mail: yuliia.parkhomenko@nure.ua

Modern people complain that there are not enough hours in the day, and their mailboxes are full of emails. It is now widely believed that our life is faster than it used to be. The blame lies with the development of technologies that should make our lives easier and free up a lot of time, but in fact our time is only more absorbed by digital technology. It seems that there weren't we who subjugated information, but it subordinated us. These theses reveal the question of "acceleration of time": why do people experience a "shortage of free time" and what can be done about it?

Люди стали свідками стрімкого розвитку найрізноманітніших технологій, що зберігають час і все ж мільйони з нас ніколи ще не мали так мало вільного часу, як зараз. Може здатися, ніби нас несвідомо поневолила та сама техніка, яка обіцяла визволення. Для багатьох з нас вже давно є очевидним парадокс: соціальні мережі, які начебто повинні полегшити процеси комунікації та зробити наше життя більш простим, зручним та ефективним, інколи «з'їдають» весь наш час. Нам здається, ніби соціальний простір скорочується, а час, навпаки, прискорюється. Багато фізиків та психологів стверджують, що процес прискорення часу почався саме в індустріальну епоху.

Варто усвідомити, що прискорення темпів соціальних змін знайшло своє відображення в розумінні часу. Наприклад, стародавні цивілізації сприймали час як цикл, що повторюється, в якому особливу цінність мало минуле, яке зберегло необхідні для життя навички і знання. З появою християнства часовий цикл розгорнувся в лінію, вектор якої був спрямований в майбутнє. А з формуванням індустріального типу цивілізації розпочався «біг часу», який перевищив рівень біологічного ритму людського тіла і фізіологічних процесів, що відбуваються в ньому.

Відомий учений-антрополог Томас Гілланд Еріксен зауважив: «Ніщо не є таким безнадійно застарілим, як мода минулого тижня» [1]. Технології розвиваються із вражаючою швидкістю; невпинно біжучі потоки інформації постійно поповнюються і просто збивають не підготовлену до такого різноманіття людину з ніг. Наступний момент настає так швидко, що стає важко жити в теперішньому. Майже все змінюється щораз швидше і швидше, і ми лише на міліметри відстаємо від того моменту, коли новий продукт застаріватиме раніше, ніж потраплятиме у продаж.

Томас Еріксен, намагаючись проаналізувати, чому в сучасному світі послідовна й неспішна робота видається неможливою, зауважив, що «завжди є стільки інших дрібних завдань, які треба виконати в першу чергу, що мені ніколи не вдається почати повільну, виснажливу роботу» [1]. Вчений стверджує, що сьогодні ми не можемо зробити й кроку без телефону та непокоїмося, чи не сталося чогось недоброго з людиною, котра видалила сторінку в соціальній мережі чи просто довго не відповідає на повідомлення. Він впевнений, що з життям в мережі життя взагалі закінчується. Якщо ти недієздатний в мережі, то ти недієздатний взагалі.

Перешкоди, які створюють мобільні телефони та електронна пошта в процесі трудової діяльності, також аналізувала професорка Лондонської школи економіки Джуді Вайсман [2]. Вона зауважила, що вивчаючи ті способи, якими техніка поглинає час, ми часто забуваємо про те, що стрімкий цикл оновлення технологій вимагає безперервних інвестицій в придбання нових навичок. Ознайомлення з цифровими пристроями і навчання роботі з ними вимагають значних часових витрат від користувача.

Страх спізнитися і втратити час поневолив нас. Тому ми не спускаємося сходами, а їдемо на ліфті, в голові прикидаючи, на що б ми могли витратити час, збережений при поїздки. Для нас час стає безформним – ми не можемо відчутти минуле, тим більше ми не можемо зазирнути в майбутнє, тому що вже наступаємо в нього. Все стає занадто швидким. Все це відбувається завдяки нескінченному потоку інформації. Якщо раніше люди страждали від того, що їм не вистачало місця для книг, які вони беруть у бібліотеці, то зараз люди страждають від того, що не встигають прочитати все те, що надає могутня Мережа. Це просто неможливо. Звідси всі наші проблеми з часом – воно стало для нас цінністю, яку неодмінно потрібно встигнути заощадити.

Отже, треба розуміти, що в інформаційному суспільстві не існує дефіциту інформації – нам потрібна лише 0,01% від її пропонованої кількості. Сучасній людині просто необхідно обзавестися міцними та надійними фільтрами, які складаються з доброго смаку, вартостей, інтересів та інтуїції, та скорочувати споживання пропонованої нам інформації. Есхіл казав: «Мудрий той, хто знає не багато, а потрібне». Фільтрування інформації – це, на думку Еріксена, єдиний секрет виживання в кібер-джунглях. Потрібно зупинитися, спробувати зрозуміти наш час «зараз» і відчутти цінність того моменту, яким ми володіємо.

Перелік посилань

1. Еріксен Т. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу. – Львів : Кальварія, 2004. – 196 с.

2. Вайсман Д. Времени в обрeз: ускорение жизни при цифровом капитализме / пер. с англ. Н. Эдельмана; под науч. ред. С. Щукиной. – М.: Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2019. – 304 с.

ФІЛОСОФІЯ ХОЛІЗМУ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЇЇ ПОЛОЖЕНЬ У СУЧАСНИХ СИСТЕМАХ АУДІО АНАЛІТИКИ

Порошенко А.І.

Науковий керівник – д.ф.н., проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки,14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: anton.poroshenko@nure.ua, тел. (066) 210-86-32

This paper is concerned with possibilities of using the concept of the philosophy of holism in modern systems of audio analytics. There is a need to consider the meaningful and meaningless parts of the audio signal in their entirety. The meaningful part is the audio signal itself, and the meaningless part is its interpretation in the global context of audio events. This theory requires the creation of an additional dictionary for the analysis of the meaningless part of the audio signal that consist of the previous and subsequent audio signals based on the study of existing data sets. Such system requires a complex stage of machine learning but will significantly improve the accuracy of audio signals recognition using the context.

У даний час досягнуто розуміння необхідності цілісного, холистичного погляду на світ [1, с. 84 – 95]. Холізм можна розглядати як протилежність редукціонізму, як властиве сучасній науці прагнення створити справді узагальнене, інтегроване знання про природу. Холізм заснований на пріоритетності цілого та наявності у нього нових якостей або властивостей, відсутніх у його складових.

Основою для сучасних філософсько-методологічних розробок концепцій цілісності стало усвідомлення факту відносності понять «елемент» та «множина елементів». Цей факт вимагає явного запровадження концепції реляційного холізму [1, с. 20 – 42]. Суть реляційного холізму полягає у визнанні фундаментальної співвіднесеності та взаємо визначення понять «множина» та «елемент». Реляційний холізм повністю симетризує відносини понять «множина» – «елемент», зрівнює їх у правах і забезпечує повний паритет, не допускаючи будь-якої виділеності чи винятковості одного за рахунок іншого.

Філософія холізму є важливою частиною сучасних наукових досліджень, наприклад, у аудіо аналітиці. Поза конкретною ситуацією значення звукових сигналів можуть мати невизначений або двозначний характер. При аналізі звукового сигналу, кількість його можливих ознак дозволяє розрізнити найдрібніші відмінності тональності, але аналіз конкретної ситуації може кардинально змінити підсумковий результат.

Звуковий сигнал має складну потрійну природу [2]. По-перше, звуковий сигнал – це звичайний акустичний сигнал, який представляє собою процес поширення звукових хвиль в пружному середовищі. По-

друге, структура сигналу визначається подією, яка є причиною виникнення звуку. По-третє, деякі звуки несуть в собі не тільки смислову інформацію, а й інформацію про індивідуальні особливості джерела.

У зв'язку з складною природою звука, виникає необхідність розглядати аудіо аналітику як частину ширшої теорії інтерпретації та ширшого підходу до ментального. Виникає необхідність розглядання змістовної та незмістовної частин аудіо сигналу в їхній повноті. Змістова частина – сам аудіо сигнал, а незмістова – його інтерпретація у глобальному контексті аудіо подій.

Інтерпретація значення заснована на концептуальній взаємозалежності між трьома способами знання: знанням себе, знанням інших та знанням світу. Так само як знання аудіо сигналів не може бути відокремлено від більш загального знання світу, так і знання себе, знання інших людей і знання загального, «об'єктивного» світу формує взаємозалежне безліч понять, жодне з яких не є можливим за відсутності інших. Холістичним у даній теорії є, наприклад, розуміння структури аудіо сигналу як гештальту – у ньому можна за необхідності виділити компоненти, але значення цілісності не обов'язково зводиться до суми компонентів.

З погляду технічної реалізації, дана теорія вимагає створення додаткового словника для аналізу незмістовного значення аудіо сигналу, що складається з попередніх та наступних аудіо сигналів, на основі дослідження існуючих наборів даних. Така система потребує дуже складного етапу навчання системи, але дозволить значно підвищити точність розпізнавання аудіо сигналів з використанням контексту.

Проведений аналіз природи звукових сигналів показує, що положення холізму можуть бути успішно застосовані у сучасних системах аудіо аналітики – для опису окремої аудіо події як сукупності послідовних аудіо сигналів, а також для вирішення важких аудіо аналітичних проблем, наприклад, створення словника аудіо сигналів.

Список використаних джерел:

1. Від філософії науки до постмодерних студій культури: кафедра теорії культури і філософії науки в новому тисячолітті : колективна монографія / [колектив авторів]; передмова В. А. Суковатої; за заг. ред. В. А. Суковатої, Д. В. Петренка. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. — 492 с.

2. Порошенко А.І. Методи та підходи до детектування аудіоподій різних типів [Текст] / А.І. Порошенко, А.А. Коваленко // Сучасні напрями розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та засобів управління. Матеріали одинадцятої міжнародної НТК. – Баку: ВА ЗС АР; Харків: НТУ «ХПІ»; Київ: НАУ; Харків: ДП «ПДПРОНДІАВІАПРОМ»; Жиліна: УМЖ, 2021. – 8-9 квітня 2021. – Т.2. – С. 114.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Холев В.О.

Науковий керівник – д. ф. н., проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. МЕЕПП,
м. Харків, Україна

тел. +38(093) 271-53-84, e-mail: vladyslav.kholiev@nure.ua.

The article discusses the problems of correlation of information technology and the processes of individual socialization in a digital society. The rapid spread of info- communicational technologies and social transformations taking place in modern information society have a rather strong impact on the individual. A distinctive feature of modern informational society is the increase in access to information for as many people as possible, as well as the formation and spread of network structures.

З винаходом і розвитком цифрових інформаційних технологій наприкінці ХХ століття обсяг інформації, яку генерує людство, почав і продовжується різко зростати, а також все більше інформації на аналогових носіях піддаються оцифровці. Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою здобуття первинних даних, обробки їх у користувацьку інформацію та її подальше зберігання, розповсюдження, відображення і використання в інтересах користувачів [1]. При чому, збільшується не лише концентрація інформації на носіях та легкість її зберігання, але й легкість передачі та доступу до неї [2].

Стрімке поширення інформаційно-комунікаційних технологій і соціальні трансформації, що відбуваються у сучасному інформаційному суспільстві, мають сильний вплив на особистість. Вивчення такого впливу почалося достатньо давно, але до сих пір серед дослідників не має єдності щодо спрямованості цього процесу. Деякі вчені вважають, що інформаційне суспільство впливає на людину тільки позитивно, бо дає їй вільний доступ до інформації. Але є і така точка зору, що інформаційно-комунікаційні технології впливають на особистість виключно негативно, що зміни у свідомості людини цифрового суспільства настільки глибокі, що можуть свідчити про еволюцію біологічного виду. Вчених турбує, що наслідком швидкого поширення інформаційних технологій може стати деградація творчого мислення, «омертвіння» творчих здібностей та «зомбування» інтелекту. Вважається, що характерною особливістю сучасного інформаційного суспільства є збільшення можливостей доступу до інформації, а також формування та поширення мережевих структур. Саме поширення мережевих структур справляє нині значний вплив на

процес соціалізації індивіда. Замість безпосереднього міжособистісного спілкування поширюється спілкування, опосередковане інформаційно-комунікаційними технологіями. Наслідком цього процесу стає значне зростання горизонтальних зв'язків між людьми, які раніше ніколи не зустрічалися у фізичному просторі. Мережевий принцип соціальної організації не виключає ієрархічного і вони існують паралельно, конкуруючи одне з одним.

Сучасна соціальна структура включає не тільки реальні, але й віртуальні спільності, члени яких взаємодіють одне з одним у просторі комп'ютерних мереж. Вони характеризуються дуже простими умовами вступу та низьким рівнем соціального контролю. Члени такої спільності можуть вільно конструювати свою віртуальну особистість, бо вона не повинна співпадати із реальною. Значно впливає на формування та діяльність особистості перенесення соціальних взаємодій у віртуальне середовище. Але треба пам'ятати, що віртуальна взаємодія ускладнює сприйняття соціальної інформації.

До позитивних наслідків сучасних цифрових технологій можна віднести той фактор, що широке впровадження інформатизації активно стимулює людину постійно вдосконалювати свої знання. Якщо в індустріальному суспільстві основне навантаження навчання несло особистий контакт – з іншою людиною, вчителем, «мудрецем» і т.д., то в інформаційному суспільстві цей контакт важливий лише на ранніх етапах і пізніше може бути здійснений на віртуальній основі (дистанційне надання інформації). У цих умовах процес соціалізації особистості відбувається в умовах нової реальності – віртуальної комунікації.

Отже, більшість дослідників вважають, що неможна однозначно зробити висновок про виключно негативний вплив інформатизації на особистість. Скепсис, який висловлюють деякі автори з приводу катастрофічних наслідків становлення цифрового суспільства, зумовлені страхом перед новим і незвичним. Сучасні технології безумовно створюють певні проблеми, вони кидають виклик особистості, підвищують вимоги до сучасної людини. Але водночас надають нові можливості самореалізації особистості.

Список використаних джерел:

1. Андрощук О.В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства / О.В.Андрощукта ін. // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету України імені Івана Черняхівського. 2014. № 1 (50). С. 42-47.

2. Olesia Barkovska, Daria Pyvovarova, Vladyslav Kholiev, Heorhii Ivashchenko and Dmytro Rosinskyi. Information Object Storage Model with Accelerated Text Processing Methods. In: CEUR Workshop Proceedings, COLINS-2021: 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems, April 22–23, 2021, Kharkiv, Ukraine, pp. 22–36

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Чала О.С.

Науковий керівник – д.ф.н, проф. Штанько В.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м.Харків, Україна

тел. (057) 702-14-65, e-mail: olha.chala@nure.ua

Artificial intelligence is a branch of science that declares the creation of computer systems that are similar in behavior to humans. Today, the key attention in the work of artificial intelligence is paid to the construction of intelligent agents. However, such agents do not solve the problem of building artificial subjective consciousness and creativity. One of the important problems that has not yet been solved in the creation of intellectual agents is the problem of "moral" artificial intelligence. Its solution requires the development of moral considerations based on the moral code.

Штучний інтелект є галуззю науки, що декларує створення комп'ютерних систем, схожих за своєю поведінкою на людей. Термін «штучний інтелект» було запропоновано у 1956 році на конференції у Дартмутському коледжі в Ганновері для позначення комп'ютерних систем, що у віддаленій перспективі зможуть мислити схожим на людину способом.

Сучасні підходи до побудови штучного інтелекту орієнтовані на створення «сильного» та «слабкого» штучного інтелекту. Метою «сильного» штучного інтелекту є створення машин, які мають схожі з людьми розумові здібності. В даному напрямку на сьогодні проводяться дебати на тему «Чи може машина досягти інтелекту людини?». В цій дискусії було висловлено припущення про існування точки сингулярності, в якій інтелектуальні системи досягнуть рівня людського інтелекту. Проте досягнення цієї точки потребує враховувати моральні аспекти та забезпечити контроль людства над машинами. Тому на сьогодні обговорюються ідеї побудови спеціалізованих інтелектуальних систем, щоб забезпечити незалежність людства від штучного інтелекту.

Машини зі «слабким» штучним інтелектом здатні пройти тест Тьюринга. Даний тест полягає у порівнянні анонімних відповідей на запитання від комп'ютера та людини. Система штучного інтелекту проходить текст, якщо неможливо визначити, хто сформував відповідь: комп'ютер або людина. На сьогодні системи «слабкого» штучного інтелекту знайшли широке застосування для підтримки взаємодії людей у кіберпросторі [1], [2, с. 9] та при вирішенні локальних, але практично

важливих задач (розпізнавання зображень, автоматичного перекладу текстів, обчислювальної фотографії, тощо).

Сучасний штучний інтелект широко використовує ймовірнісний підхід, який удосконалювався Блезом Паскалем. У відповідності до його ідей виконується висновування на послідовності ймовірнісних логічних правил. Сукупність застосованих правил використовується для обчислення ймовірності істинності результату висновування, що дає можливість порівняти декілька альтернативних результатів.

На сьогодні ключова увага у роботах, присвячених проблемам штучного інтелекту, приділяється побудові інтелектуальних агентів. Ці агенти отримують інформацію із навколишнього середовища, приймають рішення та виконують дії у відповідності до заданої задачі. Такі агенти використовують внутрішню модель світу та виконують імовірнісне висновування для прийняття рішення і виконання дій. Агенти можуть навчатись. За результатами навчання їхня поведінка змінюється.

Однією з важливих проблем, яка поки що не знайшла свого вирішення при створенні інтелектуальних агентів, є проблема «морального» штучного інтелекту. Загальна потреба у вирішенні цієї проблеми виникла при побудові інтелектуальних автопілотів для автомобілів. В даному випадку розглядається, наприклад, питання: «Чи може автопілот збити пішохода, який переходить дорогу у недозволеному місці, щоб вберегти пасажирів від наслідків зіткнення із іншим автомобілем?» Як формальний апарат для вирішення цієї задачі використовується деонтична логіка, яка описує норми та нормативні поняття. Норми дають змогу або зобов'язують виконати певні дії, а також утримуватись від заборонених дій. Логіка дає можливість описати санкції та штрафи за виконання таких заборонених дій. Однак в цілому дана область ще знаходиться на початкових стадіях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Штанько В.И. (2014). Особенности самопрезентации и самоидентификации личности в киберпространстве. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: «Теорія культури і філософія науки», 1092(50), 1-8. <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2179>.

2. Штанько В. И. (2007). Проблема человека в эпоху информатизации: новые возможности и опасности. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна: «Теорія культури і філософія науки», 764(2), 3-10. <https://openarchive.nure.ua/handle/document/7092?locale=en>

УДК 13:[316.324.8:004]

ЗНАЧЕННЯ ЗАДОВОЛЕННЯ У ФІЛОСОФІЇ ЕПІКУРА

Червінська А.

Науковий керівник – д. філос. н., проф. Штанько В.І.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, тел. (057) 702-00-00
e-mail: chervindska.anastasiia@nure.ua .

Life is a unique good, the main pleasure that people have. The Epicureans revered and loved life. However, they all understood that this benefit was short-lived. Human life is only an episode compared to the boundless nature. Epicurus considered it a false belief that the immortal essence of a living being is reincarnated again and again from one body to another. From this discovery, it is concluded that it is very important to give yourself completely to the current moment, and not wait until the next one comes. You need to fully immerse yourself and enjoy what is happening at the moment.

Вихідна точка та мета філософії епікуреїзму була така сама, як і у інших філософських систем еллінізму: початковим положенням була теза про те, що щастя є найвищим благом, а мета – пояснити, на чому ґрунтується щастя, і яким воно може бути. Тлумачення, яке дав Епікур, було дуже простим: щастя ґрунтується на задоволенні, а нещастя – на стражданнях. Це тлумачення не було тавтологією тому, що греки усвідомлювали щастя як евдемонію, тобто найкраще людське життя, в якому здобувається досконалість. Епікур розумів досконалість абсолютно гедоністично, тобто задоволення – найвище благо і сенс життя. У ті часи багато великих грецьких філософів і шкіл з питань морально-етичного характеру рішуче не погоджувались з Епікуром. Гедонізм відомий ще від часів Аристиппа, але це поняття тісно поєдналося з іменем Епікура. Епікур розумів під філософією діяльність, що дозволяє людям за допомогою міркувань і досліджень досягти безтурботного життя, вільного від страждань. Епікур надав гедонізму оригінальну форму, яка була відмінна від звичайного гедонізму Аристиппа. У «Листі до Меньок» філософ говорить наступне:

«Так, ми маємо потребу в задоволенні тоді, коли страждаємо від відсутності задоволення; а коли не страждаємо, то вже не потребуємо задоволення. Тому-то ми і називаємо задоволення початком і кінцем щасливого життя. Його ми пізнали як перше благо, природжена нам; з нього ми починаємо всякий вибір і уникнення; до нього повертаємося ми, судячи внутрішнім почуттям, як мірилом, про всяке благо» [1, с.128].

З цього фрагменту випливає, що задоволення є першим, природженим людині благом і одночасно кінцевою метою, метою щасливого життя. Основна ідея Епікура: щоб бути щасливим, достатньо не страждати, оскільки не страждаючи, ми вже відчуваємо задоволення: «Коли ми говоримо, що задоволення є кінцева мета, то ми розуміємо не задоволення розпусників і не задоволення, що полягає в чуттєвій насолоді, як думає дехто, хто не знає, чи не погоджується, чи неправильно розуміє, а ми розуміємо задоволення як свободу від тілесних страждань і душевних тривог» [2, с. 131]. Епікур писав: «Адже заради цього ми все робимо, – саме, щоб не мати ні страждання, ні тривоги» [2, с. 130]. Епікур підкреслює, що задоволення є найпершим, ясным і чітким благом, яке дано людині від природи, і тому саме воно є основою будь-якого вибору і уникнення і також мірило і критерій всякого блага, значить і зла. Це пов'язано з тим, що у людини від природи немає за непокоєнь, які роблять її нещасною. У природному стані людина у своєму житті не бачить нічого доброго чи поганого, а це вже привабливий стан, бо жити у цьому світі є радістю. Це радість від народження, про яку не треба турбуватися, яку ми носимо з собою. Життя прекрасне, коли тіло – здорове, а душа – спокійна.

Життя – це унікальне благо, головна насолода, якає у людей. Епікурейці шанували та любили життя. Однак, вони всі розуміли, що це благо недовге. Людське життя лише епізод у порівнянні з безмежною природою. Епікур вважав помилковою віру, згідно з якою безсмертна сутність живої істоти перевтілюється знову і знову з одного тіла в інше. З цього відкриття зроблено висновок, що дуже важливо повністю віддавати себе поточному моменту, а не чекати, поки настане наступний. Необхідно повністю занурюватися і насолоджуватися тим, що відбувається в цю хвилину.

Список використаних джерел:

1. Діоген Лаертський Про життя, навчаннях і висловах знаменитих філософів. Переклад М. Л. Гаспарова. – Москва: Мысль, 1986. – 576 с.
2. Тит Лукрецій Кар. Про природу речей. Переклад М. Л. Гаспарова. М., 1983. с. 305 – 319.
3. Філософія Епікура [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://antiquity.fandom.com/uk/wiki/%D0%95%D0%BF%D1%96%D0%BA%D1%83%D1%80>

ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ

Дашенков Д.С.

Науковий керівник – д.філос.н., проф. Штанько В. І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465

e-mail: dmytro.dashenkov@nure.ua

Modernity is characterized by mass artificial intelligence creation and adoption. Human generates new knowledge during the thinking processes by building causal connections between facts. AI is not capable of such generation since it operates with static data and not interrelated concepts. Intuition is accessible to AI, but causal clauses are not, while human can apply both these kinds of perception and information generation. Human remains the sole creator and subject of knowledge, while AI is our information generation instrument.

В кінці ХХ та на початку ХХІ століття людство досягло значних проривів у розвитку обчислювальної техніки. У другому десятилітті ХХІ століття цей розвиток привів до масового створення та використання штучного інтелекту (надалі — ШІ). Обсяг задач, які вирішуються за допомогою ШІ, зростає. Можна стверджувати, що практично в будь-якій сфері, де застосовується комп'ютерна техніка, застосовується і ШІ.

ШІ застосовується людьми як спосіб отримання нової інформації швидше, точніше і дешевше, ніж це може зробити людина. В цій роботі розглядається саме ШІ, націлений на продукування нової інформації в певній сфері. Так званий загальний ШІ, тобто такий, що повністю мімікрує під мисленевий процес людини і може застосовуватися в багатьох не пов'язаних між собою сферах, залишається лише теоретичною можливістю, недосяжною із поточним станом науково-технічного розвитку, а тому не розглядається.

Тим не менш, вузькоспеціалізований ШІ є ефективним у задачах, які раніше вважалися під силу лише людині з її розумом, інтуїцією та чуттєвістю. Постає питання: чи не втрачає людина унікальний статус творця, віддаючи все більше інтелектуальних задач комп'ютерам?

Для того, аби зрозуміти роль людського в системі координат, в якій існує ШІ, треба більш точно окреслити можливості сучасного ШІ. Як приклад, візьмемо сферу комп'ютерного зору та розпізнавання об'єктів на фото та відео. В останні роки було розроблено ряд моделей ШІ, що з високою точністю, близькою до точності агентів-людей, розпізнають велику кількість категорій об'єктів. Наприклад, один із найбільших наборів даних ImageNet налічує близько 20 тис. категорій. Моделі навчаються, переглядаючи велику кількість зображень певної категорії та зберігаючи певні характеристики цих зображень. Після навчання модель може знаходити на нових зображеннях об'єкти із тих самих категорій.

Важливо зазначити, що модель не може розпізнавати об'єкти категорій, яких не було в тренувальному наборі даних, оскільки архітектура такої моделі просто не дозволяє продукувати вихідний сигнал, що означав би щось, окрім однієї з похідних категорій.

Цей недолік в роботі моделі викликаний ключовою різницею між людиною та ШІ. Моделі ШІ обробляють інформацію, спираючись на попередньо отриману інформацію, подібно до того, як людина спирається на емпіричний досвід. Проте, людина інтерналізує інформацію, перетворюючи її на знання, тоді як ШІ зберігає інформацію в її «сирому» вигляді. Досвід сприяє породженню в людині знання. Під час мисленевих процесів, усвідомлених та навмисних чи підсвідомих та автоматичних, людина із знань генерує нові знання, будуючи причинно-наслідкові зв'язки. ШІ не здатен на таке створення, адже оперує не концепціями, а лише статистичними даними.

Знання і розуміння є результатом процесу пізнання [1]. Отже, можна вважати, що знання є версією інформації, яку прийняв індивід. Сама по собі інформація є набором тверджень, тоді як знання мають контекст, можуть набути емоційного окрасу, отримати оціночне судження, що неможливо відокремити від цих знань, але не є частиною похідної інформації. Очевидно, знання належать носію і не можуть бути точно передані іншому індивіду. При передачі інформації від особи до особи, знання, що має адресат, формує нові знання, що можуть відрізнитися від знань адресанта.

Процеси тренування ШІ подібні до процесів, що протікають в розумі людини, створюючи в людині інтуїтивне знання. Ця схожість виражається в тому, що і людська інтуїція, і ШІ ґрунтуються на отриманому досвіді, а не на причинно-наслідковому зв'язку. Ця схожість підкреслюється дослідженнями, що проводять паралелі між ШІ та людської інтуїцією [2]. Тобто, можна стверджувати, що механізми, доступні ШІ, аналогічні механізмам інтуїції. При цьому, ШІ не здатен формувати причинно-наслідкові зв'язки, в той час як людині доступні обидва методи сприйняття та генерування інформації, що дає нам значну перевагу в порівнянні із ШІ.

Отже, не дивлячись на значний успіх ШІ у вирішенні великої кількості завдань інтелектуального характеру, людина залишається єдиним творцем та суб'єктом знань, тоді як ШІ є інструментом людини для генерування інформації.

Перелік джерел

1. M. Steup, R. Neta. Epistemology // Zalta, Edward N. (ed.), The Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2020
2. O. Diaz-Hernandez, V. J. Gonzalez-Villela. Analysis of Human Intuition Towards Artificial Intuition Synthesis for Robotics , 2017

ПРОБЛЕМЫ ЛИЧНОГО ПРОСТРАНСТВА ЦИФРОВОЙ ЭПОХИ

Соколов А.А.

Науковий керівник – д. філос. н., проф. Штанько В. І.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. БМІ, тел. (057) 702-13-64
e-mail: andrii.sokolov@nure.ua.

In the information society, communications and technology play a key role. They form a digital identity with their own needs. In this paper, we will consider the problems of privacy in the digital age, its relationship with personal space. The technical and legal aspects of the problem are also considered.

В информационном обществе коммуникации и технологии формируют цифровую личность со своими потребностями. Понятие личного пространства ввел антрополог Эдвард Холл. Это некое расстояние вокруг тела, вторжение в которое любое существо считает агрессией. Для человека, как социально развитого вида выделяют 4 зоны личного пространства. Численные значения этих зон отличаются в разных культурах и социальных группах [1].

Понятие конфиденциальности тесно связано с анонимностью. Конфиденциальность означает доверительность или тайну, а анонимность – обезличенность. Принимая к вниманию колоссальные объёмы ежесекундно генерируемой информации, невозможность однозначной идентификации или высокая сложность этого позволяют считать понятия конфиденциальности и анонимности достаточно тождественными в контексте цифрового пространства.

В цифровом пространстве возникает ряд новых проблем: цифровая цензура, этические вопросы искусственного интеллекта, неправомерный доступ к персональным данным и базам биометрических данных. Примером комплекса этих проблем являются скандальные события, связанные с распознаванием лиц участников массовых беспорядков в США, где применялись полицейские базы данных для идентификации участников.

По утверждению Эдварда Сноудена, глобальная слежка включает такие аспекты как: доступ к сообщениям, записям телефонных звонков, идентификаторах устройств (IMEI), местоположении, банковских платежах, биометрических данных и т.п. связывая огромное количество персональных данных в единый массив. Выше перечисленные факторы размывают грань между реальным и виртуальным пространством человека. Это порождает ответную реакцию двумя путями: техническим и юридическим.

В ответ на ограничения доступа и работу систем глобального отслеживания возникают различные технологии – прокси-сервера и

анонимные сети, например TOR. Они находятся под постоянным давлением со стороны официальных властей, и запрещены в некоторых странах под предлогом безопасности, и потенциальной применимости для совершения преступлений. Тем не менее они дают возможность получать информацию, ограниченную по политическим причинам, публиковаться журналистам боящимся репрессий и комфортно пользоваться всемирной сетью людям, обеспокоенным собственной конфиденциальностью. Разумеется, эти технологии могут применяться для совершения незаконных действий. Запрет средств анонимизации является нарушением прав человека, потому что право на тайну корреспонденции и свободное распространение убеждений (мнения) являются базовыми правами человека [2], а потому.

Вопрос защиты биометрических данных имеет свою специфику. Они уникальны для каждого человека, но во-первых: технические средства обычно имеют ненулевые вероятности ложноотрицательного и ложноположительного срабатывания, во-вторых: биометрию нельзя изменить, а потому однажды скомпрометированные биометрические данные скомпрометированы навсегда. Кроме правомерности доступа к биометрическим данным, также актуальны вопросы технической реализации и актуальности повсеместного использования биометрической аутентификации [3].

Юридической реакцией есть различные правозащитные организации, такие как Electronic Frontier Alliance в США и Open Rights Group в Великобритании. В Украине в этом направлении ведёт деятельность крыло Харьковской правозащитной группы. Также в современном законодательстве Украины есть множество непроработанных моментов, например перехват или мониторинг коммуникаций, отсутствует проработанный порядок хранения персональных данных [4]. Важной задачей для Украины в ближайшее время является разработка эффективного законодательства, соответствующее Европейским нормам.

Перечень ссылок

1. Язык телодвижений. Москва : Эксмо, 2005. 272 с.
2. Всеобщая декларация прав человека URL: <https://www.un.org/ru/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (дата звернения: 18.01.2022).
3. Биометрия от «А» до «Я» самое ПОЛНОЕ руководство по биометрической идентификации и аутентификации. URL: <https://securityrussia.com/blog/biometriya.html> (дата звернения: 18.01.2022).
4. Захист персональних даних та діяльність органів розслідування. Проблемні питання. Право на приватність. URL: <http://privacy.khpg.org/1604922616> (дата звернення: 18.01.2022).

ПРО КУЛЬТУРУ НЕПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

Кирпота Ф.В.

Науковий керівник – канд. філос. н., доц. Горячковська Г. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
E-mail: yuliia.koba@nure.ua

According to the results of Transparency International's 2021 Corruption Perceptions Index in Ukraine, our country remains one of the most corrupt in the world. The question of the formation of rejection of corruption in Ukrainian society is constantly raised. This requires not only awareness of the nature of corruption, but also research and use of positive experience in solving this problem.

За результатами дослідження Transparency International за 2021 рік [1] Індекс сприйняття корупції в Україні вказує, що наша держава залишається однією з найбільш корумпованих у світі. Проблема корупції, яка є предметом численних сучасних досліджень, обговорень, резолюцій і конвенцій [2], гостро актуальна для нашого суспільства. Серед вітчизняних дослідників можна відзначити Ю. Ковбасюка, О. Сосніна, В. Трепака, М. Мельника, О. Бусол та ін. Все більш важливим стає питання про формування неприйняття корупції в українському суспільстві. Це потребує як усвідомлення природи корупції, так і дослідження та використання позитивного досвіду подолання корупції.

Корупція – одне з найдавніших явищ у системі суспільних відносин, яке впливає на формування соціальних відносин, на організацію та управління життям людей. Коли забувають, що суттю цього явища є суспільна шкода, традиційність корупції висувають навіть як аргумент для її виправдання. У перекладі з латини *corruptere* – псувати. Корупція – це зловживання на політичному, професійному і побутовому рівні, соціальна проблема, яка руйнує органи влади, державу і суспільство в цілому. Її основою є, на перший погляд невинний, принцип «послуга за послугу», який поступово знищує добросовісність і довіру – основи суспільних відносин і розвитку.

Останнім часом корупція стала реальною загрозою для національної безпеки та конституційного ладу України, вона негативно впливає на всі сфери нашого життя. Протягом десятиліть корупційні відносини витісняли етико-правові та з аномалії перетворилися у норму поведінки. До причин корупції відносили економічні (низькі заробітні плати державних службовців на тлі високих повноважень), інституційні (високий рівень закритості в роботі державних відомств, громіздка система звітності); соціально-культурні (деморалізація суспільства, недостатня поінформованість і неорганізованість громадян). Зокрема, за даними

Transparency International за 2021 рік на зниження індексу сприйняття корупції в Україні у 2021 році безпосередньо вплинули наступні чинники: рішення Конституційного Суду від 27 жовтня 2020 року, яким він звільнив від відповідальності за недостовірне декларування топ посадовців, чиновників і суддів; зміни до антимонопольного законодавства, які могли нашкодити бізнесу захищати свої права під час оскарження публічних закупівель; загострення втручання у роботу Вищого антикорупційного суду (ВАКС); загальне зростання тиску на антикорупційну екосистему; затримка з імплементацією судової реформи; відтермінування прийняття Антикорупційної стратегії у другому читанні.

Для ефективної боротьби важливо усвідомлювати, що корупція виліковна. Про це свідчить конструктивний досвід антикорупційних інститутів в країнах, що успішно вирішили цю проблему – Фінляндії, Швеції, Данії, Нової Зеландії, Сінгапуру та ін. Практика цивілізованих країн демонструє, що позбавлення корупції потребує:

- зрілого громадянського суспільства, в якому корупція усвідомлюється як гостра проблема, і є прагнення її вирішення через створення антикорупційного громадського руху;
- пропаганди нульової толерантності до корупції;
- чіткого антикорупційного законодавства як втілення суспільної антикорупційної стратегії;
- ефективної системи громадського та парламентського контролю за діями виконавчої влади [3].

На цих засадах відбувається розвиток культури неприйняття корупції. Фундаментальним чинником антикорупційної культури є впровадження транспарентності – прозорості у відносинах на усіх рівнях реалізації владних і провладних повноважень. Це сприяє громадській поінформованості, долученню громадян до суспільно-політичних та економічних процесів і громадському контролю щодо виконання публічних рішень. Отже, перехід до розумного використання послідовних, визнаних і перевірених досвідом антикорупційних кроків є запорукою формування в українському суспільстві культури неприйняття корупції.

Список використаних джерел:

1. <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/>
2. Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду у боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці / О. Соснін // Віче. – 2014. – № 1-2. – С. 16-18. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_1-2_7
3. Volodymyr Mishchenko / проект "Регіональна Антикорупційна Мережа" – <https://www.gurt.org.ua/articles/49562/>

**ПРОБЛЕМИ ЕПІСТЕМОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
«ЦИФРОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ»**

Руцька С. П.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. 702-14-65
e-mail: sofiia.rutska@nure.ua

The article deals with topical issues of the epistemology of the modern digital revolution, which in modern philosophy means the transformation of various social practices resulting from the spread of digital computing technologies. Philosophical epistemology involves the study of procedures for working with knowledge that change over time. Any researcher of the digital revolution is faced with the fact that the formation of the digital world is currently taking place. This position has both advantages and disadvantages. The absence of a time distance between events and the researcher makes it possible, to a certain extent, to avoid the struggle with the idols and myths of previous teachings, since computer knowledge as such does not yet have a long history.

Під цифровою революцією у сучасній філософії розуміється трансформація різноманітних суспільних практик, що відбувається внаслідок поширення обчислювальних цифрових технологій. Філософська епістемологія передбачає дослідження процедур роботи зі знаннями, що змінюються у часі. Будь-який дослідник цифрової революції стикається з тим, що формування цифрового світу здійснюється в даний час. Тобто прямо тут і зараз. Таке становище має як плюси, і мінуси. До позитивних моментів можна віднести можливість досліджувати досить багатий емпіричний матеріал.

Відсутність тимчасової дистанції між подіями та дослідником дозволяє певною мірою уникнути боротьби з ідолами та міфами попередніх вчень, оскільки комп'ютерне знання як таке ще не має тривалої історії. Вважається, що активізація досліджень у галузі комп'ютерних наук була спровокована переважно необхідністю вирішення військових завдань, тобто зовнішніми по відношенню до комп'ютерних наук факторами. Чому ж цифрова революція приваблює дослідників історичної епістемології? Для сучасної філософії цікава епістемологічна ситуація, за якої фундаментальні теоретичні поняття та методи, що становлять скелет нової галузі знань під назвою «комп'ютерні науки», було створено ще до того, як ця область виникла.

До кінця 30-х років ХХ століття було сформовано концептуальну базу для створення цифрових комп'ютерів. Були розроблені та застосовані на практиці різноманітні способи шифрування та кодування інформації. Розвиток електротехніки забезпечив елементну базу для створення

обчислювальних машин та сприяв розробці математичного апарату, необхідного для їх проектування та опису. Отримала свій розвиток і набула практичного застосування у створенні арифмометрів ідея механічного виконання арифметичних операцій. Традиція логічних досліджень, запропонована ще Аристотелем, виявила правила, які слід застосовувати під час роботи з інформацією. Застосування логічного математичного апарату стало каталізатором активації досліджень обчислюваності та дозволу, що призвело до формування різних моделей представлення обчислювальних процедур. Коли цифрова революція тільки починалася, тобто на період з кінця 40-х до початку 60-х років ХХ ст. проходило формування нової галузі наукового знання та інженерно-технічної діяльності, формувалися основні ідеї, що визначили тенденції розвитку інформатики до теперішнього часу. В цей період комп'ютерні науки не були підпорядковані тенденції тотальної комерціалізації.

Епістемологічне дослідження цифрової революції цікаве своєю можливістю вивчати проблеми зміни змісту основних понять та категорій інформатики під впливом міждисциплінарних зв'язків. Наприклад, поняття «обчислюваність» вживалося виключно у математичному контексті і було тісно пов'язане з поняттям «алгоритм». Зараз прийнято говорити про інтерактивні обчислення, які передбачають зміну правил під впливом зовнішніх умов. Наприклад, генетичні та квантові алгоритми суттєво розширюють розуміння того, як можуть здійснюватися обчислювальні процеси. Існує думка, що широке використання комп'ютерів призводить до появи нового типу управлінського мислення та допомагає покращити роботу менеджменту. Швидкість та точність обчислень підвищують конкурентоспроможність компаній, які активно використовують комп'ютери у своїй діяльності.

Переломним моментом у цій галузі можна вважати 50-ті роки минулого століття, коли не тільки багато західних компаній стали використовувати обчислювальну техніку, а й державні структури активізували зусилля з купівлі та використання комп'ютерів у своїй діяльності. Однак, реакція суспільства на застосування комп'ютерів і в економічній і в соціальній сфері ніколи не була однозначною.

У значної частини громадськості завжди виникали побоювання, що широке застосування комп'ютеризації може спричинити посилення безробіття та погіршення матеріального добробуту широкого загалу населення. Найчастіше вчені відповідають на ці побоювання такими ініціативами, як необхідність здійснення змін у системі освіти з метою підготовки фахівців, які задовольняють зростаючим вимогам сучасних цифрових технологій.

ЛОГІЧНІ ПАРАДОКСИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІЗНАННІ

Більчук О.С.

Науковий керівник – канд. філос. н., доц. Старикова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (093)5228-805
e-mail: oleksandra.bilchuk@nure.ua

Logic is an abstract science based on the analysis of real thinking. The inconsistency of logical theory and practice of thinking mostly arises in the form of paradox, and sometimes in the form of logical antinomy. Theses tell about the paradoxes of logic, which are an element of the process of cognition. The division into syntactic and semantic paradoxes, its vagueness and inaccuracy is analyzed.

Логіку можна віднести до абстрактних, теоретичних наук. Вона спирається на аналіз реального мислення. Але результати цього аналізу носять синтетичний, нерозчленований характер. Вони не є констатаціями будь-яких окремих процесів чи подій, які повинна була б пояснити теорія. При створенні нової теорії відштовхуються від фактів, тобто від того, що можна спостерігати на досвіді. Оскільки теорія має сенс лише у разі погодження з фактами, що належать до неї, в іншому випадку вона є надуманою і цінності не має. Це ж міркування можна віднести до побудови логічної теорії.

Невідповідність логічної теорії та практики мислення у своїй більшості виникає у формі парадоксу, а іноді й у формі логічної антиномії. Цим і пояснюється значення, яке надається парадоксам у логіці.

Парадокс – це логічно нерозв'язні протилежні твердження, кожне з яких має переконливі аргументи. Наприклад: «Я знаю, що нічого не знаю». Більш різкою формою феномена є антиномія – міркування, яке доводить рівнозначність двох тверджень, одне з яких заперечує інше. Ф. Рамсеєм було запропоновано розділити парадокси на синтаксичні і семантичні. На його думку, синтаксичні парадокси повинні містити ті поняття, що належать до логіки чи математики. Семантичні парадокси включають поняття, що стосуються більше лінгвістики або теорії пізнання. Спочатку цей поділ парадоксів широко використовувалося. Але з часом стає ясно, що цей поділ досить нечітко і в основному спирається на приклади, а не на аналіз.

Багато уваги феномену парадоксів було приділено у Середньовіччі. Такі поняття, як «множина» та «елемент множини», відомі ще не були – вони з'явилися у науковому лексиконі лише у другій половині XIX ст. Але вже у середньовічні часи висловлювалися побоювання щодо самозастосовних понять, аналіз яких згодом і призвів до розвитку теорії множин. З іншого боку, наявність парадоксів підриває віру в те, що

прийоми мислення забезпечують надійний поступ до істини. Парадокси є різкою критикою логіки у її інтуїтивній формі. Вони виконують роль фактору, який контролює та обмежує шляхи створення дедуктивних систем логіки. Цю роль парадоксів можна порівняти з роллю експерименту, який перевіряє вірність гіпотез. Парадокс полягає в несумісності припущень, що лежать у його основі.

Найбільш відомим і, мабуть, найцікавішим із усіх логічних парадоксів є парадокс «Брехун». Саме він переважно і прославив ім'я Евбулида з Мілета, який і сформулював цей парадокс. Існують варіанти цього парадоксу, чи антиномії, чимало з яких є лише з видимості парадоксальними. У найпростішому варіанті «Брехуна» людина вимовляє всього одну фразу: «Я брешу». Або каже: «Висловлення, яке тепер вимовляю, бреше». Або: «Ці слова брехливі». Якщо висловлювання помилково, оратор сказав правду, і значить, сказане ним не є брехнею. Якщо ж висловлення не є помилковим, а той, хто його промовляє, стверджує, що воно помилкове, то це його висловлювання неправильно. Виявляється, таким чином, що, якщо опонент бреше, він говорить правду, і навпаки. Характерною рисою протиріччя, до якого приходять у цьому міркуванні, є той факт, що із самого початку неявно виходять з передумови, що зміст даного судження висловлюється про нього самого. Якщо цю передумову відкинути, парадокс зникає.

Наведений парадокс значною мірою можна пов'язати з парадоксами теорії множин, які були знайдені ще Кантором наприкінці ХІХ ст. та сформульовані й певним чином розв'язані на початку ХХ ст. Б. Расселом та, пізніше, Цермело і Френкелем. Мова йде про існування певного класу множин, які не є підмножинами самих себе. Прикладом подібного парадоксу можна вважати відомий «парадокс цирульника», за яким певні умови поширюються на усіх чоловіків, крім цирульника, на якого це правило не розповсюджується. Тобто це якраз множина, яка не включає себе у якості власного елемента.

Тож, парадокси – це міркування, підсумок яких – протиріччя. Але в логіці існують й інші типи парадоксів. Вони також вказують на певні труднощі і проблеми, але роблять це в менш різкій і безкомпромісній формі.

Перелік посилань

1. Івин А.А., Бузук Г.Л., Панов М.И., Наука убеждает: логика и риторика в вопросах и ответах / А.А. Ивин, Бузук Г.Л., Панов М.И. – Москва, 1992.

БУЛІНГ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Глюза М.П.

Науковий керівник – доцент Старікова Г.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)

E-mail: @nure.ua

Today bullying has become commonplace in teenage life. Frequently, this behavior (intimidation) is accompanied by aggression, and isn't normal. Owing to this, adolescents have low self-esteem and problems with the nervous system. Modern psychologists try to prevent bullying and understand what drives teenagers to behave in this way.

Сьогодні залякування однолітків стає звичайним явищем в шкільній практиці, яке супроводжується агресією і не завжди зрозумілою поведінкою підлітка. Залякування або булінг – це навмисна агресивна поведінка, яка систематично повторюється і пов'язана з нерівністю соціального статусу або фізичної сили. Жертвами знущань зазвичай стають чутливі, тривожні, сльозливі, фізично слабкі підлітки, у яких низька самооцінка, мало друзів, і вони вважають за краще проводити час з дорослими.

Дослідники виділяють наступні види залякування:

1. «Непрямий» – соціальна агресія.
2. «Фізичний» – агресія з фізичним насильством.
3. «Поведінковий» – переслідувач змушує жертву терпіти постійне образливе приниження почуття власної гідності; до нього входять словесна агресія: плітки, інтриги, вимагання, шантаж; можливі бойкоти жертви, різні жорсткі «розіграші». Наприклад, крадіжка зошитів з домашніми завданнями.
4. «Словесні» – приниження нецензурними словами;
5. «Кібербулінг» – жертва отримує образи по електронній пошті або в інших соціальних мережах.

Проблема знущань в підлітковому віці стає з кожним днем все більш актуальною. Одна з основних передумов насильства в освітньому просторі – неповага до особистості підлітка. Система взаємовідносин в школі є невід'ємною частиною соціального розвитку, яка визначає зміст і динаміку всіх основних особистих досягнень дитини. Цей розвиток, у свою чергу, визначає напрямок зовнішніх впливів і умов на внутрішню сутність зростаючої особистості. Ці перетворення трансформуються через емоційні переживання дитини. Модальність досвіду безпосередньо залежить від взаємовідносин підлітка як з однолітками, так і з дорослими.

У сучасному суспільстві підлітки досить часто перестають використовувати звичайні, поширені у суспільстві комунікативні прийоми, перестають відстоювати свою точку зору соціально прийнятним способом. Підліток стає більш жорстоким до однолітків, і дослідники вважають, що такі дії, як приниження, глузування, нав'язування прізвиськ – все це, з одного боку, є результатом особистого руйнування, а з іншого – стає причиною депресії і спроб самогубства у слабких, принижених однолітків. Сьогодні можна стверджувати, що деструктивна поведінка безпосередньо пов'язано з власним психологічним дистресом дитини: спеціалісти відмічають, що, як правило, лікування дітей і підлітків пов'язано з їх власним травматичним досвідом, який впливає на закріплення певних негативних рис особистості.

Насильство в школі – це форма інституційного насильства. Фізичний, розумовий, духовний, соціально організований вплив на дитину знижує її моральний, розумовий (тобто моральний, комунікативний) і життєвий статус (включаючи правовий, соціальний), завдаючи їй фізичні, розумові і духовні страждання. Підлітковий вік – найбільш уразливий період для подібних знущань. Психологи називають цей період епохою «нормальної патології». Підліткова криза часто супроводжується бунтом, негативним відношенням до правил, що пропонують дорослі люди. Агресія по відношенню до дорослого може привести до проектування агресивної поведінки на однолітка, який часто фізично слабше. Ситуація цькування можлива при наявності певних індивідуальних та особистісних особливостей. Таким чином, хулігани (правопорушники) характеризуються високою агресивністю, позитивним ставленням до будь-якого типу агресивної поведінки, задоволенням від домінування над іншими, упевненістю в собі. Агресори менш пригнічені, тривожні, самотні, ніж однолітки. Вони добре обізнані про емоційний стан оточуючих, а також володіють навичками маніпулювання іншими дітьми.

Участь у знущаннях має травмуючий вплив на особистість підлітка, що може привести до тривоги, спроб самогубства, депресії, а також до формування антисоціального профілю особистості. Однак деякі молоді люди використовують знущання як спосіб отримати соціальний статус серед однолітків. Ці підлітки можуть більш стратегічно підходити до вибору цілей і, ймовірно, стануть одними з найпопулярніших учнів у школі. Для деяких з них знущання і переслідування ефективно підвищують їх статус і вплив серед однокласників, викликаючи захоплення однолітків або знищуючи соціальних суперників. Однак в цілому знущання більш ефективно завдають шкоди жертвам, ніж допомагають агресорам.

Тому знущання і агресивна поведінка підлітків – дуже важлива проблема, яку потрібно вирішувати, тому що саме молодь – наше майбутнє, яке буде створювати і будувати нову державу.

**ИДЕИ УНИВЕРСАЛЬНОЙ ЭВОЛЮЦИИ
В КОНЦЕПЦИИ В.И. ВЕРНАДСКОГО**

Еременко Д.М.

Научный руководитель – доцент Старикова Г.Г.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, пр. Науки, 14, каф. философии, тел. (057) 702-14-65)

E-mail: dmytro.ierehenko@nure.ua

This thesis aims to show significance of Vladimir Vernadsky's concept of the noosphere and Erich Jantsch's concept of a self-organizing universe as a natural scientific understanding of global evolutionism. Main component of this thesis is Vladimir Vernadsky's research in which he elaborated on the concept of the biosphere as a planetary and cosmic phenomenon. The thesis ends on a reference to evolutionary thermodynamics and an answer to the question about the possibility of a universal process of development.

В.И. Вернадский первым среди естествоиспытателей осознал плодотворность идеи универсальной эволюции, развиваемой до него только философами. От умозрительных построений моделей универсальной эволюции философов, например, П. Тейяра де Шардена, подход В.И. Вернадского отличается тем, что основывается на эмпирическом материале. Его обобщения, как правило, результат интеграции эмпирических данных биологии, геологии, геохимии, планетной космогонии и ряда других наук. Так, рассматривая эволюцию минералов, В.И. Вернадский растягивал "спектр" факторов эволюции очень широко: живое вещество, жизнь как фактор космической эволюции, биосфера, ноосфера – с его точки зрения, все это участники единого эволюционного процесса.

Характерной особенностью творчества В.И. Вернадского, которая позволяет говорить о том, что ученый понимает развитие как естественноисторический, глобальный и закономерный процесс, является осуществляемый им интегральный подход к анализу ряда проблем. Так, феномен жизни рассматривается им не как отдельное, самостоятельное явление, не в ее внутренней сложности, а функционально и в связи с внешними процессами неживой природы, в частности, как фактор геологической эволюции. В.И. Вернадский показал, что живое вещество является необходимым звеном в цепи минеральных процессов в земной коре, в истории всех химических элементов. Ученый выдвинул несколько тезисов, которые и сегодня не укладываются в привычные представления. Так, основываясь на тезисе о живом как необходимом звене геологической эволюции, а также на данных спектроскопии небесных тел, метеорного состава, говорящих о сходстве химического состава планет, метеоритов, астероидов, исследователь приходит к выводу, что живое вещество не

уникальное явление нашей планеты. "Жизнь, – писал В.И. Вернадский, – не является случайным явлением в мировой эволюции, но тесно с ней связанным следствием".

В.И. Вернадский предложил совершенно новый подход к явлению жизни, понимая живое в системном единстве с небиологическим, проводя идею универсальной взаимосвязи, целостности эволюции природы. Только "схватывая" процесс в целом, а не отдельные его звенья, можно попытаться реконструировать достаточно достоверно генезис феномена жизни. Глобальный подход В.И. Вернадского к развитию позволил не только поставить перед наукой проблему зарождения жизни, но и по-новому взглянуть на сущность этого явления, понять жизнь не с точки зрения ее носителя, субстрата, будь то организм как целое, клетка или просто биоплазма, а в связи с определенным состоянием, функционально. Уточняя свое понимание сущности жизни, В.И. Вернадский указывает, что жизнь прекращается не с уничтожением какого-нибудь вещества, а с разрушением определенной структуры, организации. Обращая внимание на вопрос о сходстве между явлениями жизни и целым рядом физических явлений, Вернадский пишет, что «это сходство не самих явлений, а тех общих законов их изменений, которые отражают лишь законы изменения формы». В настоящее время законы формообразования изучаются общей теорией систем, общность законов самоорганизации – предмет эволюционной термодинамики.

Важно подчеркнуть, что целостность эволюции рассматривалась ученым именно как системное единство, что подтверждается учением о биосфере и ноосфере как уровнях, иерархиях целостности. Благодаря такому подходу, В.И. Вернадскому удалось рассмотреть феномен жизни не только в связи с "нижними" звеньями процесса, но и проследить течение жизни "вверх". Эволюция биосферы, утверждает ученый, переходит в эволюцию ноосферы – сферы разума. В отношении понятия "ноосфера" у В.И. Вернадского были предшественники. Это автор концепции космогенеза П. Тейяр де Шарден и Э. Ле Руа (1927). Однако в отличие от них, В.И. Вернадский подошел к учению о ноосфере, насыщая его естественноисторическим содержанием. В.И. Вернадский представление о ноосфере развивал не столько на основе умозрительных разработок П. Тейяра де Шардена и Э. Ле Руа, сколько на основе проведенных им самим биогеохимических исследований. Таким образом, в создаваемую В.И. Вернадским картину универсальной эволюции природы через учение о ноосфере включается человек как необходимое звено и фактор единого природного процесса. Это вторая особенность естественнонаучного подхода В.И. Вернадского.

Мы видим, что идеи Вернадского намного опередили время и оказались плодотворными для современной науки.

УДК 13:[316.324.8:004]

СУЧАСНИЙ МЕТА ВСЕСВІТ ЯК НОВА ФОРМА БУТТЯ ЛЮДИНИ

Мічурін І.Є.

Науковий керівник – к. філос.н., доц. Старікова Г. Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії

м. Харків, Україна

тел. +38(057) 702-14-56, e-mail: ihor.michurin@nure.ua.

The rapid spread of ideas about the creation of meta-universes in our time has a significant impact on society, changing the way we work, live and interact. In the future, meta universes can be widely used, which will increase the importance of understanding the processes that take place in them. It is important to understand the philosophy of the individual in the metaworld and determine the opportunities that will be provided to man in these worlds. It is also important to understand the history of the emergence and development of ideas about the metaverse.

У наш час загальноприйнятого визначення терміну «метавсесвіт» в загальному розумінні з одним тлумаченням поки що не існує. Однак можна сказати, що найчастіше під цим терміном мається на увазі певна суміш віртуальної та доповненої реальності з реальним світом. Провідні світові компанії активно працюють над створенням власних метавсесвітів. Тому актуальною стає проблема визначення метавсесвіту як нової форми буття людини, адже нові метавсесвіти зовсім скоро можуть набути широкого поширення в нашому світі.

Уперше термін «метавсесвіт» було введено американським письменником-фантастом Нілом Стівенсоном у 1992 році в науково-фантастичному романі «Лавина». Цей твір став культовим у жанрі кіберпанк. У романі метавсесвіт виступає у ролі всесвітньої віртуальної мережі, в якому люди взаємодіють один з одним у тривимірній віртуальній реальності за допомогою цифрових аватарів. У такому метавсесвіті людина може мати зовсім інше походження, стать, вік, долю, ніж у звичайному житті. Крім цього, у людини є змога займатися діяльністю, яка відмінна від тієї, яку вона виконує у звичному житті.

Першим великим проектом в галузі віртуальної реальності, який наблизив людство до появи метавсесвіту та існував у 2000-ті роки, став Second Life. Цей інтернет-проект запропонував користувачам жити в однойменному віртуальному світі, створити собі аватар та вести повноцінне життя. Метавсесвіти також дозволяють людям об'єднуватися за спільними інтересами [1].

У 2010-ті роки у світі з'явилися пристрої доповненої (Google Glass) та віртуальної реальності (Oculus Rift). Доповнена реальність передбачає нанесення віртуальних елементів на справжню реальність. Наприклад, якщо користувач дивиться на навколишній світ крізь окуляри доповненої

реальності, вони можуть давати йому додаткову інформацію про об'єкти з реального життя. На відміну від доповненої, віртуальна реальність передбачає повну заміну реального зору людини віртуальним світом, в який та поринає цілком. У віртуальній реальності користувач може відчувати себе повноцінно в іншому місці, а пересування у віртуальній реальності потребує рухів тіла, як і в справжньому житті. Це відкриває нові можливості для розвитку людини як особистості, дає можливість відчувати враження, які неможливі у звичайному житті.

У сучасному світі панівною концепцією метавсесвіту є проект, викладений в есе венчурного капіталіста Меттью Болла, опублікованого у 2020 році. Характерною ознакою такого світу є: об'єднання фізичного та віртуального світів; дія загальних законів метавсесвіту для всіх його частин, незалежно від того, яка саме компанія його створила і ним керує; повноцінна економіка, загальна для реальної та віртуальної частини метавсесвіту; функціональна сумісність віртуального та реального світу, тобто можливість розплачуватися однією валютою, переносити свої покупки та аватари тощо. Можна сказати, що метавсесвіт може стати сумою всіх світів, як віртуальних, так і реальних. Створення такого світу потребує технологічних пристроїв досконаліших, ніж звичайний комп'ютер.

Плани створення метавсесвіту мають великі компанії. Наприклад, Facebook активно працює над метавсесвітом, який визначається як суміш віртуальної та доповненої реальності зі справжнім світом та в якому у людей буде наявна можливість бути поряд з іншими в цифровій формі, не тільки спостерігаючи, але й перебуваючи. Компанія Microsoft працює над створенням корпоративного метавсесвіту, особливістю якого є те, що він розрахований на використання в робочому процесі для підвищення продуктивності праці та ефективності діяльності працівників [2].

Таким чином, проблема розвитку сучасного метавсесвіту як нової форми буття людини є актуальною та її розуміння є важливим. У зв'язку з активним розвитком та впровадженням технологій віртуальної та доповненої реальності, можна сподіватися на швидке поширення метавсесвітів вже в недалекому майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Литвин, І., & Вакулка, С. (2021). Кіберспортивна індустрія: сутність, елементи екосистеми та особливості розвитку і залучення інвестицій в Україні та світі. Молодий вчений, 1 (89), 167-173. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-35>

2. Сума всіх світів. Все, що ви хотіли знати про Метавсесвіт і чому це пріоритет Цукерберга. Новини бізнесу, економіки, фінансів, ринків та компаній – НВ Бізнес. Взято 7 лютого 2022 з <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shcho-take-metavesvit-navishcho-cukerbergu-stvoryuvati-novu-realnist-ostanni-novini-50194171.html>

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНУ СВОБОДИ ВОЛІ

Льозіна О. О.

Науковий керівник – к. філос. н., доцент Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)
E-mail: oleksandra.lozina@nure.ua

The article analyzes the free will. The article begins with the analysis of the definition of the term “free will”. The main idea of the article is that the denial of the existence of free will is a subconscious deviation from one's own responsibility for actions. The author gives examples that shows the illogicality of the opposite opinion and shows the reasons for the emergence of such an opinion. The author concludes that humanity has free will.

Свобода волі – це здатність людини без примусу робити вибір між можливими способами дій. Цей різновид свободи не варто плутати зі свободою вибору взагалі. З давніх-давен у філософії ведеться суперечка про існування свободи волі, її визначення та природу. Існують дві протилежні позиції:

- метафізичний лібертаріанізм – твердження, що детермінізм не є обов'язковим і, таким чином, свобода волі існує або щонайменше можлива,
- жорсткий детермінізм – твердження про те, що детермінізм є загальнообов'язковим принципом і свободи волі не існує.

Принцип свободи волі має релігійні, етичні й філософські наслідки. Наприклад, з точки зору релігії свобода волі може означати, що всемогутня божа сутність не нав'язує свого впливу на вибір і волю особи. В етиці свобода волі може означати те, що особа несе моральну відповідальність за свої дії. В царині науки цей принцип може означати, що дії тіла, включно з мисленням та розумом, не цілком визначені фізичною причинністю. Отже, питання про свободу волі завжди залишалося в центрі уваги, відколи зародилася філософська думка.

У своїй роботі, я хочу довести, що твердження про те, що свободи волі не існує, не є істинним. Почати слід з пояснення і демонстрації різниці між свободою волі і свободою вибору. Розглянемо це питання на конкретних прикладах. Так, у кожної людини є якась мета, наприклад, випити чай. Людина має право обрати, який саме чай пити, чорний чи зелений. Це і є свободою вибору. А питання, пити чай чи ні, це є свободою волі. Свобода волі, в моєму розумінні, описує волю людини, тоді як свобода вибору описує лише вибір людини, але ж сама дія (пиття чаю) трапляється обов'язково.

Детерміністичні підходи у філософії поділяються на такі:

Причинний детермінізм стверджує, що всі майбутні події з необхідністю зумовлені минулими і теперішніми подіями та законами природи.

Логічний детермінізм притримується думки, що усі твердження щодо минулого, сучасності чи майбутнього є або істинними, або неправдивими. В цьому контексті свобода волі неможлива, бо, яким чином вона могла б існувати, якщо вже в теперішній час визначено, чи твердження про щось у майбутньому є правильним.

Теологічний детермінізм стверджує, що існує Бог, який вирішує, що зроблять люди або за допомогою всевидіння або ж визначаючи їхні дії наперед своєю волею.

З точки зору *біологічного детермінізму* наша поведінка, віра й бажання зумовлені нашими генами. Існують також інші детерміністичні ідеї, серед яких культурний детермінізм і психологічний детермінізм.

Комбінації різних детерміністичних ідей та їх синтез навіть ще поширеніші. Але всі ці ідеї являють собою лише виправдання відмови від своєї відповідальності. Було проведено низку експериментів над людьми, які показали, що, якщо переконати людину у відсутності в неї свободи волі, то її поведінка стає менш відповідальною. Випробувані в таких експериментах міркують приблизно так: «Якщо свободи волі немає, то я не несу відповідальності за свої вчинки».

У кожної дії є мотив. Якщо ми вживаємо їжу, то ми хочемо бути ситими. Якщо я роблю цей тезис, я хочу донести свою думку. Коли наші дії не співпадають з нашими мотивами, ми починаємо перейматись. Ми прагнемо отримати свою свободу. Недарма злочинці тікають з в'язниць. Це свідчить, що у нас існує прагнення до свободи волі. Будь-які причини для перекладання відповідальності за наші вчинки неспроможні. Тому що з цього випливає факт, що покарання людей є марною тратою часу. Бо нічого не зміниться і вони не зрозуміють свою вину. Злочинці будуть вважати, що у них не існує вибору і вони будуть далі злочинцями.

Представимо, що перед нами є вибір, врятувати себе чи іншу людину. Якщо свободи волі не існує, то кінець зрозумілий. Ви врятуєте себе, бо у вас є жага до життя, яка закладена у кожного. Але як показує практика, існують випадки, коли людина віддає себе в жертву заради іншої людини. Хоча здається, що смерть іншої людини – це не ваша проблема. Тобто ми розуміємо, що ми вольні поступати, як ми цього бажаємо.

Підсумовуючи, я хочу підкреслити, що заперечення існування свободи волі додає питання до вчинків людей. Якщо свободи волі не існує, навіщо існують в'язниці? Навіщо виховувати дітей? Навіщо дивитися на дорогу, коли ми її переходимо? Заперечення існування свободи волі є лише зручним інструментом для втечі від своєї відповідальності за свої вчинки. Прийняття свободи волі для людини рівносильне розвитку її.

Ф. НИЦШЕ И СУЖДЕНИЯ ОБ ЭМОЦИОНАЛЬНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Бурцева К.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: kateryna.burtseva@nure.ua

The article examines the features of F Nietzsche's creativity in the field of research of human emotional experiences. At the moment, F. Nietzsche's philosophical ideas have been studied quite fully and in detail. However, researchers of his work have reason to assert that insufficient attention is paid to the study of F. Nietzsche's views on human passions and emotions. The philosopher was surprised by the general reasoning about an abstract person and the fact that any change in this abstraction can affect a large number of people. Nietzsche associated such an abstract idea of a person with the prevailing disregard for the emotional life of people.

Считается, что на данный момент философские идеи Ф.Ницше исследованы достаточно полно и обстоятельно. Однако у исследователей его творчества есть основания утверждать, что недостаточно внимания уделяется изучению взглядов Ф.Ницше на человеческие страсти и эмоции. Философа удивляли общие рассуждения об абстрактном человеке и то, что любое изменение этой абстракции может воздействовать на большое количество людей. Такое отвлеченное представление о человеке Ницше связывал с преобладающим игнорированием эмоциональной жизни людей.

Причину такого подхода он видел в том, что на протяжении всей истории человечества страсть толковалась как безусловно негативный феномен. Большинство философов видели в чувствах помеху ясной и продуктивной работе ума. Например, Платон считал эмоции самым нижним уровнем человеческой психики. Платоновский идеал человека несовместим с чувствами. Сторонники такого подхода во все времена подвергали страсти и чувства подробному изучению и чаще всего приходили к выводу, что человеческие страсти вредят здравому мышлению и их необходимо жестко контролировать. В XVII веке Паскаль и его сторонники, восхищаясь величием человека, отмечают, что он(человек) смог создать социальную организацию общества на основе самолюбия и это общество жизнеспособно, несмотря на грешность. И.Кант был убежден, что сама человеческая природа время от времени ослепляет разум.

Ницше в своем творчестве часто обращается к рассуждениям о человеческих переживаниях: о гордыни и смирении, о страданиях и жестокости, о трепете и скорби, стремясь показать самостоятельность эмоционального мира людей. Он считает странным, что большинство

философов призывают человека сдерживать свои эмоции. Ведь, по его мнению, новые мысли, взгляды и даже цели в истории возникали вовсе не в результате строгих расчетов, а вследствие захваченности страстью. У Ницше страсть не унижает и не оскорбляет и человека, а напротив, служит меткой «сверхчеловеческого». Ведь как поступают люди, охваченные страстью? Одни борются с нею и постепенно попадают под власть какого-то другого соблазна. Другие ожидают от страсти большого удовлетворения и легко обманываются. Третьи поступают вопреки зову страсти – и это называют величием духа.

Исследователи часто считают рассуждения Ф.Ницше об эмоциях неустойчивыми и противоречивыми, поскольку он постоянно опирается на рассудочные выводы и ставит страсть под контроль нравственных норм. При этом Ницше признает, что ни один метод не может побороть упорство страсти и вовсе не интеллект определяет направленность чувств. Интеллект сам по себе может стать орудием страстей, если человек захвачен, например, погружением в любовь.

Особое внимание Ницше обращал на многообразие и диапазон человеческих чувств. Согласно его видению, чувства человека открывают мир горьких и страшных мучений. «Не всякий осмелится заглянуть в дебри жесточайших и совершенно излишних душевных конфликтов, в которых, вероятно, изнывали как раз самые способные люди всех времён!» [1]. В своих рассуждениях Ницше ставит проблему историко-культурного анализа чувств. В разные времена, у разных народов чувства могут нести различную эмоциональную нагрузку. Они могут быть и благородными, и пагубными в зависимости от культурно-исторического контекста. В результате Ницше приходит к пониманию двойственности человеческих чувств, поскольку согласно его выводам – любой идеал – это школа любви и ненависти, почтения и презрения. Таким образом, немецкий философ пытался показать сложное сплетение противоречивых чувств: в каждой любви таится ненависть, а в ненависти прячется любовь.

Перечень ссылок

1. Ницше 2014^б – Ницше Ф. Утренняя заря. Мысли о моральных предрассудках // Ницше Ф. Полн. собр. соч.: в 13 т. Т. 3. М.: Культурная революция, 2014. С. 10–307 [Nietzsche, Friedrich Morgenröthe. Gedanken über die moralischen Vorurtheile (Russian translation, 2014)]

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ

Романенко П.А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail:<pavlo.romanenko@nure.ua>

The article considers the philosophical problems of the spread of popular digital blockchain technologies, distributed storage technologies. It is believed that this technology can be used to record and track any type of information: from medical indicators to political elections. Modern philosophy can not help but be interested in this phenomenon, because it has centuries of experience in considering abstract, intangible, absolute things, and plays an important role in understanding the nature of these technologies and their impact on society. Blockchain technologies are based on guarantees that data on the movement of data within the system cannot be changed.

У ХХІ сторіччі швидко набирають популярності технології, що отримали назву блокчейн. Технології блокчейн – це один із засобів розподіленого зберігання даних. Вважається, що цю технологію можна використовувати для запису та відстеження будь-якого виду інформації: від медичних показників до проведення політичних виборів. Світова інформаційна спільнота вважає, що вперше така технологія була застосована у 2008 році. Пройшло вже 14 років, а більшість жителів планети Земля і досі важко уявляють собі принцип дії та сенс цих технологій. Сучасна філософія не може не зацікавитись цим феноменом, бо має багатовіковий досвід розгляду абстрактних, нематеріальних, абсолютних речей, і відіграє велику роль у розумінні суті даних технологій та їхнього впливу на суспільство. Технологія блокчейн заснована на гарантіях неможливості зміни записів про рух даних всередині системи. Тобто виникає можливість створення нової світоглядної парадигми. Суть її полягає в тому, що ми можемо отримати єдину версію людської історії, що не підлягає інтерпретаціям і підлягає суворому контролю анонімних користувачів. Питання змісту записів, що вносяться у інформаційні блоки є достатньо проблематичним. Ніхто не може гарантувати правдивість інформації. Контроль анонімних користувачів та захист від виправлення внесеного запису за допомогою математичних формул може тільки запезпечити прозорість у роботі з інформацією. Особливість блокчейн технології у тому, що вона вступає у гру на тому етапі, коли певна подія відбулася і перетворилася на цивільний акт, готовий до занесення в аннали історії. Блокчейн зберігає не сам текст, а запис про його розміщення у системі. Блокчейн може розгалужуватись, тобто можлива поява двох або

більше незалежних систем із різними записами про певні події. Отже виникає питання про зміну парадигми довіри. Довіри до істинності оприлюдненої та записаної інформації, довіри до її онтологічного та юридичного статусу, довіри до держави, як до розпорядника та зберігача суспільно важливої інформації.

Дослідники проблем цифровізації сучасного суспільства вважають, що на даний час блокчейн створює проблем більше, ніж вирішує. Людство вже має інші технології для обробки інформації. Наприклад, хмарні технології, або електронні підписи. Очевидно, що основні аргументи на користь застосування блокчейн технологій лежать скоріше в галузі ідеології, а не технології. Філософське осмислення блокчейна може проходити у багатовимірних культурних контекстах з використанням різних концептуальних ресурсів. Наприклад, через семантичний підхід до самого терміну (chain), тобто ланцюг. Саме ланцюг, як особливий тип структури несе у собі деякі історико-теологічні асоціації. Поняття великого ланцюга буття пов'язане з уявленням про ієрархічну картину світу, від вищої духовності до низовинної матерії. А блокчейн-технологія розроблена навпаки, як децентралізована система, за допомогою якої користувачі можуть однаково бути співучасниками того, що відбувається і, одночасно, зберігати контроль за своєю анонімністю. Підґрунтям такого ланцюга є зовсім інша схема розподілу цінностей, яку навіть вважають релігією.

Деякі дослідники пропонують розглядати криптографію як споріднену філософії діяльність, що працює з явним та неявним, з тайною та секретами. Підозра і довіра – це поняття, які лежать в основі технології блокчейн. Вони задають нову конфігурацію одночасної анонімності та прозорості дій суб'єкта. Завдяки цим технологіям у сучасному світі таємниці, змови та конспірологія виходять з філософської периферії та перетворюються у нову модель існування держави. Щоб зрозуміти сутність конспірологічної атмосфери, пов'язаної з блокчейном та біткоїном достатньо згадати, що особистість розробника біткоїну досі не встановлена. Створення цього продукту приписується Сатоші Накамото, якого досі не ідентифікували і чи він існує насправді, чи за цим ім'ям стоїть цілий колектив людей – невідомо. Дж. Ассанж вважає, що розробка криптовалюти та технологій блокчейн була настільки передовою та зухвалою по відношенню до сучасної фінансової системи, що її розробники просто не могли відчувати себе у безпеці.

Нові інформаційні технології суттєво змінюють наше середовище, пропонуючи інші темпоральні модуси, парадигми простору та часу, поняття істини та достовірності, суб'єктивності та об'єктивності.

Секція 2.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИ ЗАСАДИ

ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

ПРЕДСТАВИТЕЛИ МОЛОДЕЖИ ПОКОЛЕНИЯ Z КАК НОВЫЙ ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЭЛЕКТОРАТ

Ильницький В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail: <vladyslav.ilnytskyi@nure.ua>

The article deals with the problems of political participation of generation Z, which enters the political arena and will actively participate in politics in the near future. In today's globalized and digitalized society, politics and power relations do not disappear. They change their meaning and significance, but at the same time they remain in the center of attention not only of specialists, but also of ordinary citizens. Young people are becoming more and more active in politics. According to researchers, young people now make up more than 25% of the electorate. The future of not only a particular country, but, often, the future of the world depends on who these people choose.

В современном глобализованном и цифровизованном обществе политика и властные отношения не исчезают. Они меняют свой смысл и значение, но при этом остаются в центре внимания не только специалистов, но и простых граждан. Все более активно участвует в политике молодежь. По данным исследователей молодежь сейчас составляет более 25% электората. От того, кого выберут эти люди, зависит будущее не только конкретной страны, но и, зачастую, будущее мира. Именно такая ситуация стимулирует интерес ученых и исследователей к изучению мыслительных, психологических и социальных особенностей так называемого поколения Z. Принято считать, что к поколению Z относятся люди, рожденные с 1997 по 2012 годы. Они родились и живут в цифровую эпоху и поэтому их наделяют необычными свойствами и способностями.

Такой подход имеет под собой определенные основания. Например, известно, что в детском и подростковом возрасте скорость восприятия информации значительно выше, чем у взрослого человека. Молодые люди быстрее усваивают любые новшества и любые оригинальные идеи. При этом они не имеют, да и не могут иметь большого багажа жизненного опыта и знаний. А, следовательно, не сомневаются в продуктивности и положительном влиянии новых идей. Цифровые технологии окружают их с самого детства. То, к чему предыдущие поколения постепенно адаптировались, они получили при рождении и современные цифровые гаджеты – это их естественное дополнение. Иногда о них говорят, что «они родились со смартфоном в руках».

Таким образом, в настоящее время целое поколение молодых людей Z уже вступило в права избирателей и эти люди достаточно сильно отличаются от предыдущих поколений. Существует мнение, что представители поколения Z более равнодушны к проявлению национальных ценностей и традиций. Большую часть своего времени они проводят в сети Интернет, общаясь с представителями разных национальностей и культур. Этому способствуют такие компании-гиганты, как Facebook, Twitter, Instagram и относительно новая социальная сеть TikTok.

В отличие от молодежи поколения Y (те, кто родились до 1997 года), которые охотно подхватили патриотические ценности, развитие патриотических общественных организаций, молодежь поколения Z мыслит по-другому на тему важности государств, государственных границ и национальных ценностей. А ведь именно на этих ценностях построено большинство предвыборных кампаний. Поколение Z меньше подвержено влиянию агитации, основанной на национальной идентичности и противопоставлении одного государства другому.

Еще одной особенностью социализации поколения Z является то, что многие молодые люди ведут свои блоги в соцсетях и сами напрямую могут воздействовать на взгляды и мышление людей. Кроме того, популярность у представителей молодежи поколения Z социальных сетей YouTube или TikTok не случайна. Эти социальные сети по сути являются не просто видео-хостингом, наполненным легкими и развлекательными видео, но еще и средством производства контента. Социальные сети YouTube и TikTok предоставляют и возможности для автоматического и бесплатного продвижения контента для целевой аудитории при помощи автоматического формирования ленты видео каждого пользователя на основе его интересов. Это дает основания предполагать, что определенные политические тезисы и сообщения, адресованные представителям поколения Z, следует доносить именно через социальные сети. Результаты социологических опросов молодежи показывают, что молодые люди действительно интересуются политикой: беседуют на политические темы с друзьями, проявляют интерес к проблемам национальной и региональной политики. Времена всеобщей аполитичности молодежи уходят в прошлое. Современным политикам для связи с новым потенциальным электоратом, потребуются совершенно иные способы, нежели с предыдущими поколениями. Представители нового потенциального электората живут сегодняшним днем и пользуются самыми передовыми его достижениями, а также хотят учиться, развиваться как в профессиональном, так и в творческом направлении.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СВІТУ

Боровок Є.Ю.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. 702-14-65
e-mail: yelizaveta.borovok@nure.ua

The article considers the problems of the relationship between the processes of globalization and nation-building. It turns out that globalization and the nation-state are multifaceted concepts. They influence the definition of the dynamics of development of the modern world and are both political projects and cultural ideals and centers of material interests. The main task of nationalism is state-building, the main goal of globalization is to remove obstacles and restrictions for the free development of international trade and economic relations. The modern world creates a combination of economic globalization and political centralization.

Термін «глобалізація» набув максимальної популярності на межі ХХ-ХХІст.. Та після світової економічної кризи 2008-2009 років у світі відбулися процеси, що свідчать про істотні зміни у відношенні до цього мегатренду. Навіть з'явилися такі радикальні оцінки цього явища, що дозволили дослідникам використовувати термін «деглобалізація». Зараз навіть висловлюються ідеї пошуку іншої моделі світового розвитку, яка б давала можливість більш справедливо розподілити світові ресурси.

Після 2010 року політологи звернули свою увагу на дослідження сучасних форм прояву феномену глобалізації з урахуванням нових тенденцій. Актуальним став комплексний аналіз сучасної світової моделі розвитку та вивчення проблем міждержавних відносин. Не останнє місце у цьому аналізі займає співвідношення функцій та особливостей глобалізації та національної держави. Глобалізація і національна держава – поняття багатогранні. Вони впливають на визначення динаміки розвитку сучасного світу та є одночасно і політичними проектами, і культурними ідеалами і осередками матеріальних інтересів. В даному випадку нас буде цікавити ідейно політична спрямованість глобалізації та національної держави.

Процеси «протоглобалізації» почалися у Європі ще у XVI-XVIII ст. паралельно із становленням національних держав. У XIX ст. глобалізм переходить до активного створення моделі глобального світу, яка зараз отримала назву *глобалізації 1*. В цей час процеси глобалізації та розбудови національних держав ідуть рука об руку. Головне завдання націоналізму – будівництво держави, головна ціль глобалізації – зняття перешкод та обмежень для вільного розвитку міжнародних торгово-економічних зв'язків. Особливий вигляд *глобального світу 1* був створений

європейським колоніалізмом і являв собою поєднання ліберальних метрополій та колоніальної периферії. Декілька великих держав диктують іншим свою волю, а одна – стає безумовним лідером. Поєднання економічної глобалізації з політичною централізацією створює глобальний світ та формує систему глобальної влади. Основними складовими такої системи є національні держави, міждержавні глобальні інститути а також складові глобального громадянського суспільства.

Періодом переходу від однієї моделі глобального світу до іншої стало ХХ сторіччя. Почався новий цикл процесу глобалізації, будівництво *глобального світу 2*. У цьому проєкті змінені акценти. На зміну суперництву великих держав прийшло протистояння військово-політичних спілок та двох протилежних моделей глобального світу. Вважається, що *глобалізація 2* стала дійсно глобальною, бо її об'єктом є весь світовий простір, усі жителі Землі. Вперше у світовій історії людство у господарському відношенні живе у цілісному світі, що має нові характеристики.

Глобалізація 2 впливає на всі основні царини людської діяльності, в тому числі і національну державу. Світові ринки капіталів, товарів, послуг, робочої сили утворюють загальні рамки, у яких змушені діяти народногосподарські комплекси. Культурні норми держав-лідерів оформлюються як універсальні. Глобалізація трансформує всю систему вже сформованих інтересів і чим далі вона просувається уперед, тим більші ці трансформації. Лідером глобалізації виступає глобальна політична еліта, що спирається на впливові групи транснаціональної економічної еліти[1]. Головною ідеологією *глобалізації 2* залишається лібералізм. Але це новий лібералізм, у якому центр тяжіння зміщений з політико-правової сфери у сферу соціально-економічних відносин. Основою неоліберальної ідеології був і є перерозподіл національного доходу на користь крупного капіталу. А тепер ще й форсований розвиток глобалізаційних процесів, що знімає обмеження на шляху розвитку транснаціональної підприємницької діяльності. І мабуть все було б передбачувано, якби не пандемія COVID-19. На думку багатьох дослідників глобальний світ не витримав випробувань пандемією коронавірусу. Існуючий світовий порядок продемонстрував свою неадекватність сучасним викликам. Не змогли протистояти проблемам пандемії ні національні уряди, ні глобальні світові інститути.

Література:

1. Кувалдин В. Глобализация и национальное государство: вчера, сегодня, завтра // Мировая экономика и международные отношения, 2021, том 65, № 1, с. 5-13

СООТНОШЕНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОГО НАСИЛИЯ И ТЕРПИМОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Коровина Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail: <daria.korovina@nure.ua>

The article deals with the issues of correlation of political violence and political tolerance from the point of view of modern political science. It is shown that recently sound social tolerance has been undergoing changes and has become an artificially ideologized tolerance, “political correctness”, and wounded social groups have become its subjects. This situation contributes to the emergence of double standards, social lies and political violence. It is impossible to unambiguously interpret political violence, but all x definitions have something in common – it is coercion, oppression, lawlessness, abuse of power.

Актуальность данной темы состоит в том, что в последнее время здоровая социальная терпимость претерпевает изменения и становится искусственно-идеологизированной терпимостью, «политкорректностью», где ее субъектами становятся определенные социальные группы. Такое положение приводит к возникновению двойных стандартов, социальной лжи и политического насилия. В современной политологии нет однозначного определения политического насилия. Одни авторы понимают его как применение физического насилия. Другие считают его общественным отношением. Третьи – определяют его как прямую противоположность свободе, добру и разуму. Однако во всех определениях есть что-то общее: политическое насилие ассоциируется с принуждением, притеснением, беззаконием и злоупотреблением властью.

Исследуя понятие «насилие», необходимо характеризовать его как нечто, что принудительно ограничивает свободу выбора субъекта факторами социальной среды. Однако, необходимо понимать, что власть усиливает политическое насилие путем ограничения не столько свободы действия, сколько свободы воли. Таким образом, речь идет о социальной несправедливости, которая становится преградой для самореализации индивида. Итак, с точки зрения политологии, политическое насилие – это физическое принуждение, которое используется в качестве средства навязывания воли субъекту с целью овладения властью, прежде всего государственной, с ее последующим использованием, распределением и защитой. В этой трактовке политическое насилие воздействует на «телесное». Основная проблема такого понимания насилия состоит в том, что физическое насилие, принуждение, на самом деле вторично к насилию

«духовному». Например, рассуждая о войне мы никогда не будем иметь ввиду, что ее целью является исключительно убийство, нанесение телесных повреждений как можно большему количеству людей. Скорее наоборот, целью здесь является желание заставить тех, кто выжил после военных действий, принять некоторую сторону, определенные условия существования. Исследователи пытаются добиться объективности этой трактовки «политического насилия» путем освобождения его от нормативной нагрузки, но выходит так, что общее понятие «принуждение» – нормативно, а его разновидность «насилие» – уже нет. Ознакомившись с двумя данными подходами, становится ясно, что понятие «политическое насилие» лишено предмета, качественной определенности из-за широкого истолкования, что делает его изучение трудной задачей, а его трактовку – чаще всего открытой и произвольной.

Соотношение политического насилия с понятием «терпимость» достаточно сложное и неоднозначное. Большинство исследователей проблемы определяют терпимость как признание и уважение прав и свобод человека, которые, несмотря на все различия, должны быть одинаковыми для всех. В области политики терпимость – это способ взаимоотношений, где особенности приватной жизни воспринимаются как безразличные, неважные вещи. В политологии принято считать, что политическая терпимость включает в себя насилие, так как обеспечивает деполитизацию частных различий. С.Г. Ильинская считает, что терпимость всегда пронизана политическим насилием, поскольку режим толерантности всегда навязывает собственное понимание идентичности другим людям. А насильственная деполитизация частной сферы приводит к тому, что политический конфликт между группами может только усугубиться. Сама по себе концепция терпимости может порождать насилие, так как стимулирует формирование коллективного субъекта, который становится силой в борьбе за права уязвленных социальных групп, в том числе и в оправдании насилия в отношении других групп. Как особое явление оно позволяет, например, устанавливать квоты на наиболее выгодные рабочие места для тех, кто принадлежит к определенной группе «меньшинств» [1]. Таким образом, концепция терпимости позволяет представителям того или иного социального сегмента приватизировать публичное пространство, сферу защиты прав преобразовывать в культурную, политическую формации.

Литература:

1. Ильинская С.Г. Терпимость и политическое насилие// Полис №3 2004 г. С.123-126.

НОВЫЕ ЕВРОПАРТИИ И ИХ РОЛЬ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ ЕВРОПЫ

Андрущенко Н.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail: nina.andrushchenko@nure.ua

The article deals with the problems of transformation of European political parties in the context of globalization and digitalization of social and political life. From elite political clubs, they turned first into mass ideological parties, and then into cartel parties and even all-inclusive ones. On the one hand, these processes led to the erosion of the traditional ideological foundations of the political parties themselves and their social base. On the other hand, they contributed to their transformation into some kind of electoral machines, the purpose of which is to win the largest share of the political market.

Политические партии, зародившиеся в Европе в середине XIX века, за прошедшие десятилетия претерпели заметную трансформацию. Из элитарных политических клубов они превратились сначала в массовые идеологические партии, а потом и в картельные партии и даже всеохватные. С одной стороны, эти процессы вели к размыванию традиционных идеологических основ самих политических партий и их социальной базы. С другой стороны, способствовали превращению их в некие избирательные машины, целью которых является завоевание наибольшей доли политического рынка. В конце XX века исследователи отмечали две новые тенденции в развитии европейских политических партий.

Связаны эти тенденции с развитием глобализации и масштабной цифровизации всей общественной и политической жизни. Первая тенденция выражается в создании наднациональных партий (такowymi сейчас является большинство Европартий). Вторая тенденция проявилась в возникновении киберпартий, которые в своей деятельности полностью опираются на использование современных цифровых информационных технологий (в первую очередь Интернета). Киберпартии стремятся к непосредственному взаимодействию с электоратом, не гонятся за численностью и не используют формальное членство. Впервые такого рода партии возникли в европейских странах: «Партия свободы» в Нидерландах, «Пиратская партия» в Швеции, «Движение пяти звезд» в Италии и т.д. А перед выборами 2019 года впервые на общеевропейском уровне возникло объединение «Вольт Европа». Эти партии выступают оппозицией к уже устоявшимся традиционным политическим силам. Они ориентируются практически на весь электорат и делают акцент на прямую

демократию. Такой подход, конечно, приводит и к популизму, и к идеологическому эклектизму [1]. Чтобы понять, чем же отличаются политические партии нового типа, необходимо рассмотреть процесс их возникновения и развития. А возникли они еще в 70-е годы прошлого века в связи с формированием так называемой «политической Европы». То есть политических структур Евросоюза: Европарламента, Еврокомиссии и Евросовета. Вначале общеевропейские партии существенно зависели организационно от национальных партий, которые их, собственно, и создали.

Серьезным недостатком работы таких партий можно считать и то, что они достаточно долго не имели прямых связей с гражданским обществом и не могли оказывать на него большого влияния. Только в последнее время после возникновения определенных зачатков гражданского общества на уровне Евросоюза появилась возможность установление подобных связей.

Если рассматривать проблемы идеологии, то кроме традиционного деления на правых, левых и центр, для новых Европартий характерно еще и деление на еврооптимистов и евроскептиков. Кроме того, если первоначально Европартиями могли быть только партии из стран ЕС, то постепенно в них стали входить партий не из стран Евросоюза и даже не из стран Европы. С одной стороны – это укрепило их роль и влияние на мировой политической арене. С другой не способствовало их электоральной привлекательности. В последние годы на политической арене Евросоюза стали возникать партии – конкуренты действующих Европартий. Они критикуют деятельность последних и настаивают на том, что созданы по другой, более прогрессивной модели: индивидуальное членство, общеевропейские руководящие органы и созданные ими самими филиалы в странах ЕС. Их основным предвыборным лозунгом является требование создания наднациональной партийно-политической системы Евросоюза и проведение общеевропейских выборов по общенациональным партийным спискам. Реальная перспектива развития относительно старых и новых Европартий пока туманна. Однако, учитывая их стремление к активному использованию цифровых технологий и поддержку со стороны молодежи, через некоторое время эти новые политические структуры могут занять серьезные позиции на Европейской политической арене.

Список использованной литературы

1. Геселетов Б.П. О трансформации института политических партий в эпоху глобализации на примере Европы // Мировая экономика и международные отношения 2021, том 65, № 5, с. 28-38

РЕЛІГІЯ ТА ПОЛІТИКА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Гнатченко Є.В.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.
Харьковский национальный университет радиоэлектроники, каф.
философии

г. Харьков, Украина

e-mail: yeliena.hnatchenko@nure.ua

The article considers the problems of interconnection and interaction of politics and religion in the modern information society. It has been shown that politics and religion have always been close, but the nature of their interaction has gradually changed. Some trends in modern religious development allow us to predict the multiplicity of religious systems in the future, the links between which will contribute to the formation of qualitatively new processes in relations between various international actors. One of such trends may be changes in the geography of various religions of the world, especially the world – Christianity, Islam and Buddhism.

Політика та релігія завжди були взаємопов'язані. Проте характер взаємозв'язку змінювався. Якщо до XVII століття релігія була одним із найважливіших факторів, що визначали структуру політичної влади, а також питання війни та миру, то за подальшим розвитком централізованих держав спочатку в Західній Європі, а потім через європейську колонізацію та інших частинах світу, політична значимість релігії як у внутрішній, і у зовнішній політиці значно знизилася. Це зниження не призвело до того, що політика та релігія перестали стикатися. Вони перетиналися, проте зв'язок став вважатися одностороннім – саме політика, поряд з економікою та іншими «серйозними» сферами, впливала на релігію. Остання, своєю чергою, могла виступати лише як об'єкт різних маніпуляцій – наприклад, інструменталізації державою на вирішення тих чи інших політичних завдань. Тому і сьогодні питання взаємодії релігії та політики залишається актуальним.

Деякі тенденції сучасного релігійного розвитку дозволяють спрогнозувати у майбутньому множинність релігійних систем, зв'язки між якими сприятимуть формуванню якісно нових процесів у відносинах між різними міжнародними акторами. Однією з таких тенденцій можуть слугувати зміни у географії різних релігій світу, в першу чергу, світових – християнства, ісламу та буддизму. Прояви цієї тенденції вже спостерігаються через посилення ісламського впливу на країни Західної Європи, спричинене міграційними процесами з країн Близького Сходу та Північної Африки, переплетіння різних релігій та розповсюдження на нетрадиційні для них території, яке проявляється через поширення

християнства у таких країнах Сходу як Японія, Китай та Сінгапур та зацікавленості буддизмом у країнах Заходу.

Увага до ролі релігії з боку політичної спільноти змінилася після Ісламської революції в Ірані. Вибух релігійного фундаменталізму в країні, яку напередодні революції президент США Картер назвав островом стабільності в найбільш проблемному регіоні світу, виявився абсолютно несподіваним як для політиків, так і для дослідників релігії і примусив подивитися на роль релігії у міжнародних відносинах більш уважно. Після цього світ став свідком піднесення консервативної хвилі у світовому протестантизмі, яка почала серйозно впливати на політику не лише у США, але й у країнах Латинської Америки і Африки. Потім повстав іслам, буддизм та індуїзм. Одночасно стався вибух народного католицизму, спрямованого проти правлячих режимів у Південній і Центральній Америці, Польщі, на Філіппінах та у Південній Африці.

У сучасному суспільстві не лише політики намагаються використовувати релігійні організації на свою користь. Але й духовництво та частина прихожан орієнтуються на певні політичні партії та групи інтересів і намагаються з ними співпрацювати. Певні релігійні групи різними способами беруть участь у політичному житті сучасного суспільства. Інтерес пересічних громадян до релігійно-соціальних проблем, складнощі, пов'язані із відносинами всередині православного середовища та бажання політично активних громадян вирішувати релігійні проблеми викликали до життя партії релігійно-політичного напрямку. Поки що релігійно-політичні партії не мають великого впливу на внутрішню і зовнішню політику сучасної України. Більшість таких організацій тільки намагаються знайти неповторний зміст своєї діяльності у політичній системі сучасного інформатизованого та цифровізованого суспільства. Участь церков України у міжнародних стосунках теж поки що відбувається не у повному обсязі. Треба враховувати, що сучасні зовнішньополітичні відносини – це поле, де жорстка конкуренція стосується кожного клаптика вільного простору, і де релігія відіграє дуже серйозну роль у мобілізації мільйонів людей, яких вона озброює потужними символами і надає сенс їхнім діям. Останнім часом релігійний фактор відіграє все більшу роль і в Україні і на світовій політичній арені. Зростає кількість міжнародних релігійних організацій, активізується їх діяльність, змінюються конфесійні групи населення. Релігійне піднесення відбувається симетрично з занепадом ідеологій, що були панівними впродовж тривалого часу, величезними демографічними змінами і посиленням глобалізаційних процесів. Все це призводить до усвідомлення фахівцями різних галузей того, що релігія є важливим фактором впливу як на регіональну, так і на глобальну політику, і, звичайно, на міжнародні відносини в цілому.

КРИЗИС ДЕМОКРАТИИ В СОВРЕМЕННОМ БУРЖУАЗНОМ ОБЩЕСТВЕ.

Никулин А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail oleksii.nikulin1@nure.ua

The article deals with the problems and features of the functioning of democracy in the conditions of modern bourgeois society. It is shown that one of the leading ideological tendencies of modern capitalist society is the widespread introduction of democratic procedures and values. However, the concept of democracy is interpreted very loosely and applied in different cases in different ways. The fight against environmental problems has also gone beyond the scope of natural science and has become a political weapon. The concept of democracy arose quite a long time ago and is interpreted very arbitrary by modern politicians.

Одними из главных тенденций современного общества являются демократизация, борьба с экологическими проблемами, стремление к равенству различных групп населения, установление мира во всем мире. Но нередко все эти актуальные для общества проблемы используются политиками в корыстных целях, проводится подмена понятий или искусственное раздувание проблемы. А так как самой популярной ныне идеологией на планете земля является демократия, а продуцентом её является капитализм, то и проблемы эти особенно ярко выражены в странах развитого капитализма. Гегемоном в экономической, военной, и политической сфере является США, которые многие десятилетия пытаются сформировать однополярный мир и задать ему основные тенденции. Но насколько эти тенденции являются прогрессивными для человечества? И должны ли мы им следовать? Понятие демократии возникло достаточно давно и очень своеобразно трактуется современными политиками.

Исследователи проблем и последствий становления информационного общества сходятся во мнении, что свобода распространения и вольный доступ к информации способствуют совершенствованию демократии. Преобразуются в лучшую сторону уже существующие демократические процедуры, и постепенно происходит становление новых демократических институтов и норм. Наличие обратной связи от населения способствует борьбе с бюрократическими и коррупционными схемами внутри государства. Уже сейчас электронные коммуникации коренным образом преобразовали систему здравоохранения и образования. Однако перечисленные преимущества пока не могут

повлиять на решение проблем, имманентно присущих человеческому обществу. Например, проблема социального неравенства. При ближайшем рассмотрении оказывается, что цифровое общество не только не решает проблемы, связанные с социальным неравенством, но и может их даже обострять. Все это приводит к тому, что в современном мире борьба за равенство выглядит достаточно лицемерно, и только усугубляет положение необеспеченных классов населения, переводя проблему из экономической в политическую, гендерную, расовую плоскости. Например, приходит понимание того, что тяжёлое положение афроамериканцев необходимо ликвидировать не каким-то изменением отношения к ним людей, а улучшением их уровня жизни, доступа к образованию, медицине и уверенности в будущем.

Проблемы проведения демократических политических выборов последнее время сводятся к тому, что, во-первых, в них участвует все меньше граждан. Например, можно ли считать демократическими и свободными выборами те, в которых приняли участие меньше 30% граждан? Во-вторых, признание другими государствами итогов выборов зачастую зависит от видения этими государствами своей геополитической стратегии в конкретном регионе. Так, выборы в Белоруссии в 2020 году «мировое сообщество» не признает, а результаты выборов, проведенных в том же году в США никто не оспорил, не смотря на явно выраженные нарушения.

На протяжении последних десятилетий человечество оказалось лицом к лицу с экологической катастрофой. Однако, в наше время экология вышла за пределы естественных наук и превратилась в политическое оружие. В 2020-2021 году экологические проблемы обострились особенно, поскольку ситуация с энергоносителями доведена до критического состояния. А политические решения по отношению к атомной энергетике, газопроводам и возобновляемым источникам энергии, ставят на первое место не то, какой вред экологии наносят добыча и использование энергоносителя, а то, в какой стране он был добыт.

Попытка автоматического внедрения на незрелую социально-политическую почву государств «третьего мира» новейших демократических ценностей привела к усилению и усложнению внутригосударственных проблем этих стран. В результате тысячи мигрантов из азиатских стран теряют жизни, пытаются нелегально пробраться через границы более благополучных государств в поисках стабильной, сытой и спокойной жизни для себя и своих детей. Современная демократия испытывает системный кризис и требует новых подходов к решению социально-политических, экономических и идеологических проблем.

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ВЗРЫВА НА СПОСОБНОСТЬ ПОЗНАНИЯ МИРА

Погорелова Л.А.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники,

каф. философии

г. Харьков, Украина

тел.: (057)702-14-65), e-mail: liliia.pohorielova@nure.ua

The article discusses the main positive and negative aspects of the information explosion and its impact on modern society. Issues of the impact on a person of a large amount of information, as well as the impact on a person and society as a whole. At the moment, an information explosion is no less dangerous than a demographic or food explosion, because the former greatly affects the spiritual world of a person, changes his consciousness, foundations, traditions, moral values, especially among young people. What is going on in the minds of the younger generation is much more dangerous than the rapid reproduction of the population and the lack of food in the world.

Вопросы познания мира волнуют человечество еще с древних времен. Сам термин «познание» появился совсем недавно, только в 19 веке, однако изучением гносеологических вопросов занимались еще философы Древнего мира. Они проводили свои исследования разными методами, но преследовали одну цель – понять, что человек может знать о себе и окружающем его мире.

Яркими представителями древних философов, размышляющих на тему познания, были Платон, Эпикур, Филон Александрийский, а также Плотин. Некоторые из них считали, что познать истину можно двумя способами: с помощью чувств, ощущений или при помощи умственных способностей. Но с появлением информационных технологий границы и методы познания кардинально изменились.

Современная жизнь человека насыщена информацией. Появился даже новый термин – «информационный взрыв». По мнению исследователей информационный взрыв – это ускоренный рост информации, ускоренное появление новинки изменений, быстрое обесценивание, устаревание информации и знаний, сопровождаемые интенсивным ростом индустрии информации. Современное общество имеет возможность познавать любые науки и добывать любые знания, накопленные за всю историю человечества. При этом некоторые люди способны отбирать необходимую для себя информацию, другие же с трудом могут справиться с бесконечным потоком несвязанных данных. В результате может появляться не только усталость, но и настоящая зависимость от информационных потоков, поскольку большая часть

информации, которую мы получаем, является недостоверной или нам совершенно не нужна. Ученые уже достаточно давно говорят как о положительном? так и отрицательном влиянии информационных потоков на сознание человека. Например, М. Эпштейн в своей статье «Информационный взрыв и травма постмодерна» заявляет, что человечество как производитель отстаёт от себя же как потребителя. Потребление информации растёт, качество её падает, а понимание истинно важных ценностей отходит на второй план. Сегодня люди являются представителями информационного общества. Особенностью данного этапа развития является использование знаний во всех процессах и действиях, а также автоматизация выполняемых работ [1].

Информационный взрыв происходит вокруг нас каждый день. Современному человеку под силу справиться со многими мировыми трудностями, но сможет ли он понять самого себя, охватить разумом огромный поток информации, не теряя при этом простых человеческих ценностей. От того, как человек оценит масштаб значимости данного вопроса и будет зависеть сохранение и развитие культуры всего человечества. Информационный взрыв стимулировал очень много полезных процессов для общества, поднял науку на новый, неизвестный ранее уровень. Например, появилась возможность изучить подробнее древнюю эпоху, умершие языки и письменность, культуру прошлых народов. Изобретение космических аппаратов позволило получить представление не только о собственной планете, но и обо всей Вселенной. Благодаря появлению микросхем, в компьютерах повысились возможности хранения и обработки информации.

С возникновением интернета появилась возможность легко и быстро осуществлять обмен данными с людьми и организациями, находящимися на всей территории земного шара. Появились новые методы систематизации и получения данных, что значительно упростило процессы усваивания добытых знаний. Перечислять плюсы информационного взрыва можно бесконечно. Но информация не всегда влияет на человека положительно. Помимо экономического кризиса наступает кризис недопонимания, дефицит живых человеческих отношений, кризис родовой идентичности, культурного наследия, духовный кризис. Рост информатизации, резкая смена ценностей и норм в обществе способствует аномии – выгоранию моральных ценностей у человека, утрате значимости социальных норм и разрушающего поведения в обществе. Человек не успевает приспособиться к новым нормам и ценностям и отказаться от предыдущих. Кроме того, аномия увеличивает риск возникновения суицидов в современном обществе.

Список использованной литературы

1. М.Эпштейн Информационный взрыв и травма постмодерна.
<http://old.russ.ru/journal/archives/index.html>

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО В НОВЫХ РЕАЛИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО МИРА

Рипный М.Г.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail maksym.ripnyi@nure.ua

The article deals with the theoretical problems of the formation and improvement of the functions of civil society, its transformation and the peculiarities of its relationship with the state in the context of the modern transition to a digital society. It is shown that civil society contributes to the development and strengthening of democratic institutions, the transfer of power by the state to certain public organizations and self-government bodies, its structures are formed mainly from below, and not by order of the state. At the heart of modern civil society is the combination of private and public.

Гражданское общество в современном понимании и значении — это самодостаточная, непосредственно не зависящая от государства сфера общественных отношений, которая характеризуется тем, что индивидуальное, коллективное и государственное находятся в сбалансированном состоянии. Потому гражданское общество в целом и осуществляется через такие институты, как семья, система образования, научные объединения, молодежные организации и т.д. Оно способствует развитию и укреплению демократических институтов, передаче государством своих властных полномочий определенным общественным организациям и органам самоуправления. Можно сказать, что гражданское общество и его структуры формируются преимущественно снизу, а не по приказу государственных структур.

Однако, сегодня ещё не существует твердого определения этого явления. И не только потому, что до сих пор не устоялись сами понятия и критерии его наличия и степень благополучия. Важнее то, что современное информационное общество пока не способствует развитию этого общественного феномена. По всем признакам гражданское общество может существовать, преимущественно в странах либеральной демократии, поскольку именно в этих странах осуществляется значительная государственная поддержка большинства структур гражданского общества. Создается множество различных общественных организаций и фондов, что должно свидетельствовать о реальной заботе о гражданском обществе со стороны государства. Однако, если мыслить последовательно, то можно прийти к выводу, что гражданское общество, спасаемое государством, не есть гражданское общество. Равенство, свобода, солидарность и автономия являются определяющим признаком

гражданского общества. Достаточно часто исследователи политических проблем причисляют к участникам гражданского общества и профсоюзы, политические партии, церкви и другие высоко организованные структуры.

А ведь теоретики гражданского общества, которые строго относятся к вышеупомянутым признакам, решительно исключают данные экономические и политические организации из его состава. С точки зрения «теории организаций» постепенно должна произойти радикальная чистка гражданского общества, чтобы сохранить зону солидарности и свободы, так как они не могут быть как-то организованы политическими конструкторами. Это означает, что любая организация предполагает регламентацию ролей, которые сопутствуют неравенству, ущемлению, принудительности, что не соответствует идее солидарности.

В основе современного гражданского общества лежит соединение частного и публичного, которое в условиях современного информационного общества должно превратиться в преобразование частного-буржуазного в публично-гражданское. Общее благо, во имя которого и действует гражданское общество, не является чем-то очевидным, ведь в руках частных лиц и их актуальных интересов, общее благо превращается в предмет конфликтов и полемики.

Следовательно, общее благо, отстаиваемое гражданским обществом, является лишь нравственно-политическим проектом, который сталкивается с альтернативами и укореняет себя в качестве общего блага только в результате вытеснения тех самых частных интересов. При таком подходе сложно однозначно утверждать, что гражданское общество отождествляется со всем хорошим – свободой, равенством, солидарностью.

Гражданское общество – понятие многогранное, исключительно моральные подходы к нему исторически бессмысленны. Именно поэтому чаще всего гражданское общество трактуют как форму политической практики, как самоорганизацию общественных сил, нацеленную на изменение общества. Ничто не может гарантировать возникновение и успех политической практики функционирования гражданского общества. Перед теорией гражданского общества стоит сложная задача – найти решение актуальных проблем такового, чтобы обрести новый смысл существования.

МИРОВОЙ ПОРЯДОК И МЕЖДУНАРОДНАЯ ПОЛИТИКА В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

Тесленко А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail: <anhelina.teslenko@nure.ua>:

The article deals with the problems of the world order and modern international relations. The global processes taking place in the modern digitalized world require not only an explanation of various facts, but also the development of some kind of common understanding of what is happening. An understanding that has a purely applied aspect: the ability to avoid the chaotic development of world processes and introduce them into a regulated channel. The processes of chaos in politics, economics, cooperation and trade, generated by the crisis, lead scientists to the idea of the need to reform the modern world order.

Понятие «мировой порядок» в политических исследованиях стало наиболее актуальным в конце 20 века. Автором этого понятия считается знаменитый английский исследователь Хедли Булл, который в конце 70-х годов XX века стал инициатором обсуждения особенностей функционирования мирового порядка [1]. В настоящее время исследовательский интерес к этому понятию опять возрастает и концепт мирового порядка опять актуален и привлекает внимание ученых. Исследователи политических проблем считают, что повышение интереса к проблемам мирового порядка связано со сломом старой биполярной системы международной политики и попытками политологов осмыслить новые реалии системы межгосударственных отношений. Глобальные процессы, идущие в современном цифровизованном мире, требуют не только объяснения различных фактов, но и выработки какого-то общего понимания происходящего. Современный миропорядок – это относительно устойчивое, ограниченное в историческом времени, но достаточно стабильное состояние международной системы, которое характеризуется господством признаваемых большинством политических акторов (государственных и негосударственных) правил поведения на международной арене и основанное на балансе сил и интересов ведущих мировых держав и политических сил.

Ученые предупреждают, что в современном мире и на уровне политических элит, и на уровне академического сообщества ощущается нарастание хаотизации [2]. Это выражается прежде всего в несоблюдении или в одностороннем выходе некоторых государств из стабильных международных договоров, в развитии сложных региональных

конфликтов, в огромном росте миграционных потоков, которые оказывают сильнейшее влияние прежде всего на европейские страны. Порожденные кризисом процессы хаотизации в политике, экономике, кооперации и торговле, приводят ученых к мысли о необходимости реформирования современного мирового порядка. В настоящее время преобладает мнение, что мировой порядок в его новой конфигурации еще не сложился и ему требуется переформатирование. В современной международной политической системе происходит перераспределение веса различных центров влияния. Государства, которые традиционно обладали большим потенциалом, сталкиваются с его сокращением. На международной арене появляются новые игроки из числа тех стран, которые ранее считались слаборазвитыми, а в последнее время стали более успешными.

Межгосударственные отношения создают определенную среду, которая становится новым самостоятельным элементом в международных отношениях. Большинство современных исследований мирового порядка проводятся путем анализа силовых отношений государств и в центре таких исследований автоматически оказываются крупные ведущие державы. Конечно, анализ взаимоотношений таких государств является важным звеном в мировой политике, но только его недостаточно для понимания динамики современных международных отношений.

На стыке тысячелетий появился новый феномен, который ученые назвали «трансгосударственностью». Смысл этого феномена в образовании межправительственных сетей, которые образуются при помощи широкого комплекса межгосударственных связей. В результате всех этих изменений современный политический мир изменился и усложнился, стал пересекающимся и взаимозависимым, а следовательно – полицентричным. Но не потому, что многие государства обретают статус центров влияния, а потому, что негосударственные политические акторы становятся действенной частью международных отношений и международно-политической среды.

Литература:

1. Bull H. 1977. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. New York, Chichester, WS: Palgrave. 329 p
2. Лебедева М.М. Новый мировой порядок: параметры и возможные контуры // *Polis. Political Studies*. 2020. No. 4. P. 24-35 DOI: 10.17976/jpps/2020.04.03

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Буць Д.Є.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)

e-mail: dmitro.buts@nure.ua

The article considers the problems of formation of the modern political world order. The world is entering a new era, the main features of which are the predominance of offensive nationalism, the rejection of formal and informal imperatives of sustainable behavior in the international arena, the destruction of deterrents, growing uncertainty and, as a result, increased risks and unpredictability in world politics. In the modern international system, some new parameters are being formed and it is important to assess their content component and their consequences for the development of the world community and the state of relations between the participants of international communication.

В наш час в оцінках міжнародної обстановки переважають драматичні мотиви. Більшість авторів і дослідників вважають, що світ вступає в нову епоху, головними характеристиками якої є переважання наступального націоналізму, відмова від формальних і неформальних імперативів сталої поведінки на міжнародній арені, руйнування стримуючих факторів, невизначеність, що зростає, і як результат – підвищені ризики і непередбачуваності у світовій політиці. Сучасні дослідники міжнародних відносин враховують всі зазначені ризики, але не розглядають їх як іманентно притаманні міжнародній системі і тим більше, як такі, що можуть спричинити її повний крах. Дійсно у сучасній міжнародній системі формуються деякі нові параметри і важливо оцінити їх змістовну складову та їх наслідки для розвитку держав світової спільноти та стану взаємовідносин учасників міжнародного спілкування. Можливо, що міжнародна система дійсно вимагає заміни, але така заява потребує серйозного теоретичного та практичного обґрунтування та виваженого підходу. Скоріш за все, міжнародна система потребує з'ясування того, в чому полягає її вразливість.

Історичний досвід підказує, що не завжди має сенс зводити все до повного спростування того, що є, і його тотального заміщення чимось, що не існувало раніше. Вважається, що нова міжнародна система народжується після великих військових потрясінь внаслідок домовленостей між головними дійовими особами, які можуть претендувати на вагомий роль. Так було після доби наполеонівських війн, після Першої світової війни, після Другої світової війни. А після завершення холодної війни такої межі під старим порядком не підвели.

Новий світовий порядок формувався прагматично, але не концептуально – через вирішення конкретних проблем, але без будь-якого загального плану, без досягнення консенсусу, без дотримання взаємоприйнятого балансу інтересів. З цієї причини він не міг стати надійною та стійкою основою того способу організації міжнародного життя, який був реалізований на практиці. У ньому зберігаються деякі елементи Ялтинсько-Потсдамської системи, але все очевиднішим стає їхня невідповідність новій реальності, яка все більше вступає з ними у протиріччя. Сьогодні найбільш гостро перед людством стоять проблеми запобігання ядерної війни та нерозповсюдження зброї масового знищення, подолання нерівності в соціально-політичному розвитку «багатих» і «бідних» країн, протидії міжнародному тероризму, вирішення питань енергетичної та продовольчої кризи, покращення екологічної складової в рамках сталого розвитку людства, оптимізації демографічної ситуації в світі, збереження і дбайливого використання природних, насамперед не відтворюваних, ресурсів.

В дискусіях на тему нового світового порядку найбільш популярними є міркування щодо посилення хаосу на світовій арені. Донедавна якийсь порядок у міжнародній політичній системі існував і можна сперечатися гарний він був чи поганий, але в його межах був певний алгоритм поведінки держав у міжнародних справах. Зараз же система стає дезорганізованою і невпорядкованою. Відсутність будь-яких правил призводить до повного свавілля у міжнародній політиці та можливості використання будь-яких засобів для досягнення своїх цілей. Таке положення сприяє поширенню у сучасній міжнародній обстановці такого явища як «алармизм» і виникає воно не на порожньому місці. Невпорядкованість та конфліктність у тих чи інших сегментах міжнародної системи зростає, норми поведінки, що досі вважалися загально визнаними ставляться під питання. Але просто обговорювати цю тему явно не достатньо. Важливо дотримуватися збалансованості та виваженості в оцінках міжнародної політики.

Переважає більшість країн сучасного світу не бажає «війни всіх проти всіх» і можливість реалізації такого сценарію невелика. Отже, дискусії про світопорядок та його альтернативи в наш бурхливий та насичений подіями час неминучі. Але треба постійно мати на увазі три головні характеристики світопорядку: стійкість, ефективність та зрілість. Запорука стійкості – успішне функціонування. Ефективність – це здатність адекватно відповідати на виклики розвитку. Ознака зрілості – уміння мінімізувати проблеми, вирішувати їх, і конструктивна взаємодія.

**ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ**

Путінцев І.О.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail illia.putintsev@nure.ua

The article deals with the problems of international legal regulation of combating human trafficking. It is argued that human trafficking is a modern form of slavery, accompanied by the most cynical and cruel violations of human rights. A person becomes the object of a transaction, property rights apply to him, like a commodity. People are forcibly, and more often fraudulently, transported across state borders, forced to work, driven into debt bondage, deprived of freedom of movement, and subjected to physical, mental, and sexual violence. Most of the victims of human trafficking are women and children who, against the backdrop of a growing sex industry, are engaged in forced prostitution.

Поряд з політичною та економічною глобалізацією та становленням цифрового суспільства продовжує існувати таке розвинуте явище як торгівля людьми. Не дивлячись на технологічний прогрес та зусилля правових структур, це явище розвивається та поступово зростає. Проблема торгівлі людьми достатньо стара, але конкретні політико-правові дослідження цього питання почалися лише у 90-і роки ХХ століття. У 2000 році був прийнятий протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Один з перших документів протидії торгівлі людьми – Конвенція ООН 1949 року. Проте цей документ своєї головної ролі не виконує і досі. Одна з причин – невелика кількість держав, що його підписали, а ті що підписали, продовжують його порушувати. Наприклад, Франція, – держава, яка підтримала Конвенцію ООН, проте обкладає податком власників будинків розпусти, тим самим поповнюючи свій бюджет. У законодавстві Нідерландів, які не підтримали Конвенцію, є стаття 250 Карного Кодексу, за якою проституція і торгівля жінками в країні контролюється, проституція сама по собі не заборонена, але її заохочування, сутенерство, володіння будинком розпусти переслідується законом. В основі торгівлі жінками лежить закон попиту та пропозиції. Потреби приймаючих країн задовольняються за рахунок можливостей тих, хто постачає. Розвинені країни, що мають розгалужену секс-індустрію, стимулюють попит та є країнами призначення. Вже багато років постачальниками живого товару є азіатські країни та колишні республіки Радянського союзу. Розвивається також кримінальний бізнес із

незаконного усиновлення дітей. У сучасному світі незаконне усиновлення досить часто приводить дітей не до нових батьків, а на світовий ринок торгівлі людьми. Жертви торгівлі людьми часто купуються та продаються багаторазово, примушуються до сексуального рабства, до них застосовуються крайні форми насильства та наносяться фізичні і психічні травми. На сьогоднішній день достатньо вивчена така форма, як торгівля жінками і дітьми, адже вона є найбільш видимою й відносно простою для ідентифікації порівняно з іншими. У той же час значно менша увага приділяється торгівлі людьми з метою експлуатації праці, а особливо торгівля чоловіками. Адже ця форма має також свою специфіку по способам вербування, транспортування, сферам рабської праці, особливостями спілкування з жертвами тощо.

Досить важливою зараз у міжнародному праві є проблема необхідності встановлення нормативно-правового регулювання застосування економічних санкцій щодо торгівлі людьми. Виходячи з інформації і статистики ООН, до третьої категорії країн, уряди яких не повністю дотримуються мінімальних стандартів і не вживають значних зусиль з протидії торгівлі людьми, (Киргизстан, Вірменія, Таджикистан, Білорусь, Росія, Афганістан, Іран, Саудівська Аравія, Греція, Індонезія) передбачається введення санкцій. Але, на жаль, подібні рішення з боку ООН, Ради Європи, Інтерполу на сьогоднішній день відсутні.

Окрім реформування законодавства щодо врегулювання питань торгівлі людьми, в різних країнах світу потрібно відзначити проблеми низького рівня інформованості населення, проблеми економічного і соціального стану жінок у країнах походження, відсутність чіткої імміграційної політики у країнах призначення. На міжнародному рівні відсутній конкретний і чіткий спосіб видачі і передачі злочинців країні. Хоча механізми видачі й передачі діють за загальними міжнародними правилами, однак характер злочину і різна криміналізація створює проблему із екстрадицією. Нечітко визначені проблеми відповідальності за переховування, передачу, транзит людей. Для їх вирішення знадобиться мобілізація сил усіх країн для реалізації єдиної стратегії, що включає в себе діяльність не тільки урядів та урядових організацій, а й активне залучення неурядових організацій та суспільної ініціативи.

Щоб ефективно протидіяти такому злу, як торгівля людьми, сучасній державі треба створювати всеохоплюючу транснаціональну стратегію, яка повинна включати в себе: способи захисту жінок і дітей від злочинців, ефективну систему розслідування і притягнення до відповідальності, сприяння працевлаштуванню молоді, постійний контроль діяльності туристичних організацій і їх моніторинг, впровадження спеціальних «гарячих» ліній, широкої роз'яснювальної роботи. А також сприяти створенню додаткових можливостей для осіб, які бажають легально мігрувати з метою одержання роботи, освіти і професійної підготовки.

Секція 3.

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Дараган Д. М.

Науковий керівник – канд. філос. н., доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
E-mail: dmytro.darahan@nure.ua

In the article is discussed the role of translation for intercultural communication. On the basis of works of such linguists and philologists as Ferdinand de Saussure, Noam Avram Chomsky, David Belos and Vladimir Plungian were analyzed structure of language and conception of translation. In a conclusion after overview of modern linguistic theories, statements about importance of translation were justified.

Зараз на Землі проживає близько 7.7 мільярдів людей, які говорять 7139 мовами, що відносяться до 142 мовних сімей [1]. Більшість цих мов не є взаємозрозумілими, що стає на заваді міжкультурній комунікації їх носіїв. Втім протягом всієї історії людства різні групи мусили якось взаємодіяти між собою. Одним зі засобів подолання перешкод на шляху міжкультурного спілкування є переклад. Необхідність взаємодії носіїв різних мов зберігається і досі, а тому тема дослідження засобів організації міжкультурної комунікації, зокрема перекладу, все ще актуальна.

Коли ми говоримо про комунікацію взагалі, зазвичай ми маємо на увазі вербальне спілкування. Для цього виду спілкування ми користуємося словами. Але згідно з теорією Фердинанда де Сосюра, спілкування забезпечується не просто словами, а мовними знаками [2]. Мовний знак має п'ять основних властивостей — наслідуваність, загальноприйнятність, поєднуваність з іншими знаками, незмінність та довільний зв'язок між позначеним та позначенням. Дві останні властивості для нас зараз найважливіші. Незмінність означає, що носії не можуть змінювати мовний знак за власним бажанням. Довільний зв'язок між позначенням та позначеним означає, що ми не можемо сказати, чому саме конкретне поняття пов'язане з саме з цим конкретним носієм. Таким чином, за Фердинандом де Сосюром, мова – це ніщо інше як система відмінностей мовних знаків [2]. Для нас же найголовніше, що за його теорією ці системи не взаємозамінні. На підтвердження візьмемо англійське слово «blue», що українською перекладається як «блакитний». Але «blue» – це також і «синій», в англійській мові це відтінки одного кольору, тобто «blue» та «блакитний» не є абсолютно тотожними знаками. Значно серйозніша проблема в тому, що ми говоримо в різних парадигмах, і хоча об'єктивна реальність однакова, вона по-різному відображається в мові за допомогою граматики [3]. Так, по-різному відображається концепцію часу, наприклад, в слов'янських та германських мовах три граматичні часи, а в японських

чи фіно-угорських мовах – два [4]. Для носіїв же слов'янських, германських та романських мов доволі складно сприйняти категорію ергативності [5].

З усього описаного вище впливають два твердження, перше – що переклад неможливий, з якого випливає наступна теза – міжкультурне спілкування неможливе. Але обидва вони невірні.

По-перше – переклад завжди можливий. Це забезпечується «принципом виразності» – те що може бути сказане, може бути й перекладене, і неважливо з якої мови [3]. Навіть мислення в різних парадигмах не проблема. Наслідком з теорії Хомського є те, що базові принципи мовлення однакові для всіх людей, а отже мислення у здорових людей організоване однаково [4], хоча існують й інші теорії про зв'язок мови та сприйняття реальності. Перекладач Девід Белос наводить наступну метафору з цього приводу – мислення в різних парадигмах виглядає так, наче ми йдемо в одному напрямку різними шляхами, тобто мислення функціонує подібно, але з певними локальними особливостями [3].

По-друге, переклад не є єдиним способом подолання проблеми міжкультурної комунікації. Існує три способи уникнути необхідності перекладу, кожен з яких має свої приклади в історії. Найрадикальніший – повна відмова від міжкультурної комунікації – ізоляція, як в Японії в період Токугава. Другий спосіб – використання загальної мови, «лінгва франка», прикладом якої є англійська в сучасному світі. Третій спосіб – використання жестів, найбільш природній для людей, що не розуміють один одного, і який використовується ще з часів виникнення мови [3].

Отже, мовні відмінності не є головною перешкодою на шляху міжкультурного спілкування. Належачи до різних культур та говорячи різними мовами, ми все ж таки можемо спілкуватися один з одним, завдяки перекладу, невербальним засобам або «лінгва франка». Навіть мислення в різних парадигмах не є перешкодою, і представники різних народів знаходять спільну мову, оскільки сам процес мислення у людей однаковий і всі людські мови підпорядковуються низці загальних правил.

Список використаних джерел:

1. Paolillo, John C.; Das, Anupam. Evaluating language statistics: the Ethnologue and beyond. UNESCO Institute of Statistics.
2. Ferdinand de Saussure. Cours de linguistique générale, Paris, Payot, coll. «Grande bibliothèque Payot», 1995.
3. Is That a Fish in Your Ear? Translation and the Meaning of Everything. London and New York, 2011. Paperback edition, 2012.
4. Chomsky N. Syntactic Structures. – The Hague: Mouton, 1957
5. Плунгян В. А. Почему языки такие разные? М.: Русские словари, 1996. (2-е изд., испр., 2001.) – 303 с.

TIME MANAGEMENT ТА ОГЛЯД ПРОГРАМНИХ ЗАСТОСУНКІВ

Коба Ю.Ю.

Науковий керівник – канд. філос. н., доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
E-mail: yuliia.koba@nure.ua

This work was written to reveal the problem of lack of time of people in the modern world. Time is the most valuable resource that humanity now has, so it must be used wisely. Software developers have learned to use the best time management techniques in their own programs so that everyone can apply these useful advances in their daily lives. This not only makes our lives more productive, but also makes it much easier, as it reduces the level of stress on the nervous system, makes us calmer. That is why it is necessary to use all available resources to maintain a proper daily routine.

Визначення поняття тайм-менеджмент – це ефективне планування робочого часу задля досягнення цілей, знаходження тимчасових ресурсів, розстановка пріоритетів та контроль виконання запланованого [1]. Його основне завдання – більше встигати в одиницю часу та ефективно витратити власні ресурси. У психології розрізняють два види тайм-менеджменту – простий та системний. В основі системного лежать глобальні цілі, що дозволяє говорити про тайм-менеджмент як про життєву філософію. Простий тайм-менеджмент є набором методик, які допомагають поступово просуватися до досягнення цих глобальних цілей. Це науковий підхід до обліку, розподілу та оперативного планування тимчасових ресурсів. Це означає своєчасне вирішення завдань. Якщо ресурс розподіляється доцільно, жоден бізнес-процес на підприємстві не залишається поза увагою та завжди реалізується у встановлений термін.

Звісно, питання часу завжди залишається актуальним для кожної людини, адже кожен з нас стикався з проблемою його нестачі. Однак завдяки технологіям і діджиталізації ми можемо з легкістю вирішити це питання. У цій статті наведено список застосунків, які допоможуть людям краще розпоряджатись своїм часом.

Перший тип програм, які буде розглянуто, це програми, призначені для відстеження часу, концентрації та блокуванню відволікань [2]. Серед них такі: RescueTime (застосунок із звітами витрати часу у телефоні), Focus Keeper, який заснований на принципах методу помідора і призначений для людей, які зволікають і відчувають себе перевантаженими завданнями, а також Forest – додаток, у якому необхідно за допомогою концентрації вирощувати власний ліс.

Через великий потік інформації буває досить важко її всю добре запам'ятати, тому сучасній людині дуже знадобиться наступний список

«нотатників»: програма Remember The Milk об'єднує записи на усіх пристроях користувача і завжди нагадує про них; Evernote – програма, яка дозволяє фіксувати всі ідеї, думки та зображення різними способами (наприклад, за допомогою голосу, нотаток або зображень). Також можна синхронізувати Remember The Milk з Evernote, щоб краще оптимізувати свій час. Також ще необхідно зважити на програму Mindnode, яка використовує техніку Mind-Mapping для створення карт розуму. Вона допомагає стати більш організованими, зосереджуючи власні думки.

Чудовий додаток Focus@Will поєднує в собі нейронауку та музику, щоб підвищити продуктивність. Focus@will ідеально підходить для тих, кому важко зосередитися під час навчання, роботи або читання.

Ефективне управління часом починається з чіткого визначення, скільки часу насправді витрачається на проекти та завдання, а також з аналізу того, як можна керувати ними більш ефективно. Тому було розроблено додатки для роботи у команді.

Toggl містить корисні функції, які заощаджують час, інтегровані з його інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом, і це є гарною альтернативою табелям робочого часу, коли потрібно відстежити, скільки часу витрачається на різні проекти.

Trello – програма, яка працює, дозволяючи створювати картки для завдань, які потрібно виконати. Кожна картка переміщається по дошці Trello, яка зазвичай розбивається на такі стовпці, як «Завдання», «В процесі» та «Виконано».

З допомогою Quire можна оптимізувати та налаштувати свій робочий процес відповідно до потреб і вподобань команди, а застосунок TimeTree дозволяє сім'ям або командам ділитися кількома календарями та зустрічами один з одним.

Наведений вище список охоплює одні з найкращих програм для тайм-менеджменту, і хороша новина полягає в тому, що багато з них абсолютно безкоштовні, їх можна завантажити з PlayMarket та AppStore. Необхідно будь-якими засобами робити власне життя більш продуктивним, тому гарною ідеєю буде на практиці ознайомитись із цими програмами, і пам'ятати, що варто розумно розподіляти свій час і обирати гнучкий спосіб комбінування різних методик та застосунків, щоб підняти себе на вищий рівень емоційного розвитку та уникнути неприємностей та стресів, які можуть виникнути у зв'язку із нехваткою часу.

Список використаних джерел:

1. E-xecutive.ru. (2016, 26 листопада). Тайм-менеджмент. <https://www.e-xecutive.ru/wiki/index.php/Тайм-менеджмент>
2. Lifehack. (2021, 11 серпня). 18 Best Time Management Apps and Tools. <https://www.lifehack.org/articles/technology/top-15-time-management-apps-and-tools.html>

УДК: 316.64-049.2

МАНІПУЛЯЦІЯ СВІДОМІСТЮ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: МЕТОДИ Й МЕХАНІЗМИ

Ващенко К.С.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)
e-mail: kateryna.vashchenko@nure.ua

This paper examines the problem of the influence of the media on human consciousness. Numerous studies have shown that the media occupy a huge place in the life of the individual and society as a whole. Television, radio, print, Internet, advertising have become the main sources of information that shape the inner world of a person. Under the conditions of the information society and globalization, the media have become a tool through which consciousness itself is directly shaped.

В сучасному світі зростає можливість маніпулювання суспільством в цілому і окремою людиною, зокрема. Інформатизація суспільства відбувається в певному соціальному середовищі. Сьогодні потужність інформаційних потоків не стримується ні моральними, ні культурними межами. Інформація несе в собі як творчу, так і руйнівну силу, але набагато більшою мірою, ніж це було раніше. На людей спрямовується могутній потік інформації, що впливає на суспільну свідомість і відчуття.

У ХХІ столітті термін «маніпуляція» розширився, наповнився політичним забарвленням. «Він став використовуватися стосовно засобів масової інформації (ЗМІ) і політичних заходів, спрямованих на програмування думок або направлення мас, психічного стану населення і т. п. Кінцева мета таких зусиль – контроль над населенням, його керованість і слухняність» [1, с. 44-45].

Нині, в століття правління інформаційних технологій і засобів масової комунікації, ЗМІ грають все більшу роль в життя людей. Існує велика кількість різнобічних ЗМІ – телебачення, радіо, друкарські і інтернет-видання, новинна стрічка соціальних мереж. При обговоренні і аналізі будь-якої події кожне джерело інформації висвітлює свій погляд на нього. Це пов'язано з тим, що за кожним ЗМІ стоять певні люди, яким вигідно донести інформацію так або інакше. Тому і створюється різноманіття різних точок зору. Людина приймає всю інформацію, загалом не устигаючи зрозуміти, яке її особисте відношення до якоїсь піднятої проблеми і неусвідомлено приймає ту точку зору, яка продиктована. Будь-яка інформація, впливаючи на людину, може створити у неї соціальну або психологічну установку, тобто неусвідомлену внутрішню готовність до будь-яких дій.

Цю особливість людської психіки ефективно використовують маніпулятори при управлінні громадською думкою. Сприяє маніпулюванню і той факт, що люди частіше схильні не замислюючись сприймати інформацію, не намагаючись її проаналізувати.

Спосіб подання інформації грає дуже важливу роль. Факти які можна розуміти по-різному, спотворюють отриману інформацію і підштовхують людей сприймати її двояко. Набагато зручніше частково освітлювати проблему, спонукаючи людину на потрібні роздуми. Компановка тем, подання інформації за певним порядком, спрямоване на те, щоб потрібні повідомлення як найкраще вплинули на думку людини. Як відзначає С.Г. Кара-Мурза, «жертвою маніпуляції людина може стати лише у тому випадку, якщо вона виступає як її співавтор чи співник. Тільки якщо людина під впливом отриманих сигналів перебудовує свої переконання, думки, настрої, цілі – і починає діяти за новою програмою – маніпуляція відбулася. А якщо особистість засумнівалася, невідступилася від переконань, захистила свою духовну програму, вона жертвою не стає. Маніпуляція – це не насильство, а спокуса. Кожній людині дана свобода духу і свобода волі. Отже, він або вона навантажені відповідальністю – встояти, не впасти в спокусу» [2].

Для успішної реалізації маніпуляції існує ряд певних технологій і прийомів. Наприклад, незаслужене тавро, узагальнення, перенесення, посилення на авторитети, свідчення людей, створення проблеми з нічого. Штучна чи перебільшена проблема іноді викликає серйозну реакцію суспільства. Потрібно більше емоцій, ніж міркувань. Головна функція ЗМІ в громадянському суспільстві полягає в перетворенні громадян на величезний, але не зібраний в одному місці натовп – через масову культуру і єдиний потік інформації. «Нові інформаційні структури можуть стихійно викликати глибокі зміни. Не потрібно йти на жертви або застосовувати силу – за винятком, мабуть, тих випадків, коли хтось свідомо заплутує або спотворює інформацію» [3, с. 593].

Уінстон Черчіль сказав, що той, хто володіє інформацією, той володіє світом. Сьогодні можна з впевненістю говорити про те, що той, хто контролює ЗМІ, здатний активно впливати на переконання людей, їх поведінку і в цілому на масову свідомість в суспільстві.

Література

1. Доценко, Е. Л. (2003). Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита (Т.2). Речь.
2. Кара-Мурза, С.Г. (2014). Власть манипуляции. Академический Проект.
3. Мидоуз, Д., & Рандерс, Й. (1999). За пределами допустимого. Новая постиндустриальная волна на Западе.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОСНОВ ПРОГРАМУВАННЯ НА КУРСАХ ДЛЯ НОВАЧКІВ

Кулик А. А., Русаков В. В.

Науковий керівник – к. пед. н., Митцева О.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

тел. (057) 702-14-65, e-mail: d_philosophy@nure.ua

Demand for specialists in IT field is a matter of time and contributes to the development of the country's economy. Therefore, future entrants to IT specialties need a foundation of programming knowledge and acquired skills to deepen their competencies.

Програмування набирає все більшої популярності, і зумовлено це не тільки потенційно високою заробітною платою. Сфера ІТ цікава широкими можливостями, які дозволяють створювати нове програмне забезпечення.

Ще недавно програмування здавалося чимось недосяжним, а думка, що професія стане доступною ні в кого не виникала. Наразі, коли комп'ютери стали невід'ємною частиною нашого життя, ІТ-професії зайняли лідируючі позиції серед популярних напрямів навчання. І це не дивно – створення ігор, сайтів, програмного забезпечення і захоплююче, а й корисне. Програмування якнайкраще допомагає розвинути інтелект і гнучкість мислення, що дуже важливо в будь-якому віці [1].

Програмування підходить як дорослим так і дітям. За допомогою спеціальних програм ІТ-сфери можуть пізнати навіть малюки трирічного віку, їхнє навчання здійснюється в ігровій формі. Для дітей трохи старше передбачені прості платформи, які дозволяють ефективно вивчати кодинг в ігровій формі, найбільш популярними є Scratch і Kodable. Оптимальним віком для старту у програмуванні вважається 7-8 років. Цей час дозволяє визначити цікавий напрямок у професії – вивчення алгоритмів, створення ігор чи написання елементарного програмного забезпечення.

Онлайн-курси програмування для новачків пропонують багато навчальних програм. Серед них і вивчення основ дисципліни, створення додатків, і графічний дизайн. Але незважаючи на подібність, навчання онлайн відрізняють особливості, властиві віддаленому формату [1,2]:

- орієнтація на практичне відпрацювання отриманих знань;
- якісна подача матеріалу, націлена лише на ефективне засвоєння знань та розвиток навичок;
- вільний графік відвідин;
- доступна ціна.

Гарною підмогою у навчанні програмування є і профільна література. Існує безліч книг із програмування для новачків – деякі з них виконують роль самовчителя, інші підходять для вивчення під

керівництвом. Проте, об'єднує їх одне – захоплюючий і простий зміст, написаний доступною мовою. Наприклад, одним із найкращих посібників з програмування є самовчитель «Програмування для дітей. Ілюстрований посібник з мов Scratch та Python». Він спрямований на вивчення відразу двох мов і є елементарним конструктором, який допомагає зрозуміти алгоритми створення програм. Крім базової інформації, у книзі знайдуться інструкції щодо розробки ігор, а також рекомендації професійних програмістів. Все навчання засноване на грі, кожен етап якої дозволить удосконалити навички та знання. Сприяють цьому численні ілюстрації та проста навігація за змістом.

Крім навчальних посібників та занять із педагогом, на ефективність навчання впливає і мотивація. Звичайно, правильний вектор у її формуванні можуть поставити наставники, але основний поштовх до розвитку дає саме особисте бажання людини. Стимули новачків змінюються в залежності від віку. Дошкільнят програмування приваблює ігровою формою навчання. Дітям старшого віку цікаво здобуття навичок, які здивують однолітків. Підлітків мотивують перспективи, зокрема й фінансові. Важливим є і знання англійської мови. Навіть якщо на початковому етапі навчання він не знадобиться, то подальший розвиток у професії передбачає вивчення більш серйозних, у тому числі іноземних платформ. Саме тому паралельне вивчення іноземних мов є надійною інвестицією у майбутнє. Питання матеріальної основи для освоєння основи програмування для новачків індивідуальне і залежить від можливостей. Як правило, для початкового рівня навчання цілком достатньо простого комп'ютера із середніми характеристиками. У випадку, якщо новачок планує створювати мобільні програми, йому може знадобитися смартфон. У процесі вдосконалення навичок будуть потрібні потужніші гаджети, які дозволять без проблем створювати серйозні продукти програмування.

Узагальнюючи теоретичні напрацювання та власний досвід (один із авторів викладає на курсах Юніті та C# для дітей від 13 до 17 років), можемо зробити висновки, що новачки дуже часто забувають необхідність вивчення математики, тому буває дуже складно зрозуміти ті чи інші механізми створення ігор.

Список використаних джерел:

1. Semenikhina O., Rudenko Yu. (2018). Problems of educating to programming of students and way of their overcoming. Information technologies and learning tools. 4(66). pp. 54-64.
2. Balreira, D. G., & Walter, M., & Fellner, D. W. (2017) What we are teaching in Introduction to Computer Graphics. The Eurographics Association, p.1-7. <https://diglib.eg.org/handle/10.2312/eged20171019>

СПРИЙНЯТТЯ КОЛІРУ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Шара А.С.

Науковий керівник – к. пед. н., Митцева О.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна

тел. (057) 702-14-65, e-mail: d_philosophy@nure.ua

This article proves that the development of color perception stabilizes mental health, improves memory and the ability to think abstractly. Visual images originate from conscious and subconscious impulses of the human brain by creating the world and colour perception.

Кольорознавство – це комплексна наука про кольори, вона об'єднує систематизовані знання з різних наук, вивчає природний феномен кольорів та їх вплив на людину. Кольоротерапія – це цілеспрямований вплив кольору на самопочуття, фізіологію людини; активізація кольором діяльності органів і систем; метод психологічного лікування з метою розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тонусу за допомогою кольорів [2].

• Білий — синтез усіх кольорів, тому він є «ідеальним» кольором. Також асоціюється з тишею, гармонією у якій є життя.

• Чорний — благородний колір, що віддаляється, звужується і підкреслює інші кольори. Володіє парадоксальними властивостями: викликає відчуття захищеності, розради, відчуття таємниці, він пов'язаний із тишею, з жіночою життєвою силою.

• Сірий — нейтральний колір, якому надають перевагу при сильній перевтомі як бар'єру, що відгороджує людину від зовнішніх подразників.

• Червоний — символізує збудження, енергетизм. Стимулює, постачає дуже сильну енергію, але можливо грубовату.

• Коричневий вибирають ті, хто твердо і впевнено став на ноги, цінує традиції, сім'ю. Перевага відображає, перш за все, прагнення до простих чуттєвих радощів.

• Жовтий — яскравий, радісний, стимулюючий колір. Його асоціюють з інтелектом і виразністю. Він збільшує концентрацію, організовує, покращує пам'ять, сприяє справедливому і швидкому ухваленню рішень.

• Синій — колір неба, спокою, розслаблення. При захворюванні або перевтомі потреба в синьому кольорі збільшується; Він сприяє фізичному і ментальному розслабленню, створює атмосферу довіри й безпеки.

• Зелений — колір природи, життя, зростання, гармонії. Він може як гальмувати імпульсивність, так і розгальмовувати розлади. Перевага зеленого кольору означає: самоповагу, твердість, стійкість, природність і правдивість стосовно самого себе.

- Помаранчевий — вивільняє емоції, піднімає самооцінку, вчить прощати. Це відмінний антидепресант, сприяє гарному настрою. Пастельні відтінки (абрикосовий, персиковий) відновлюють нервові витрати.

- Фіолетовий колір символізує потребу в підтримці, опорі. Він пов'язаний з артистизмом, великими ідеями, інтуїцією та містицизмом. Він сприяє натхненню, співчуттю, чутливості. [2]

Дослідження, проведені психологами, підтверджують взаємозв'язок між емоційними станами людини і вибором ними певних кольорів в якості бажаних. Так, у ситуації, що становлять для людини будь-яку небезпеку, характерна перевага зеленого кольору, пов'язаного з вольовою напругою, і жовтого енергонасиченого – з потребою у швидкій розрядці напруги.

У психолого-педагогічному аспекті існують методи удосконалення сприйняття і використання кольорів задля стимулювання необхідних параметрів. На заняттях за допомогою кольору та світла вирішується завдання стабілізації фізіологічних функцій студентів: покращення зорової працьовитості, підвищення моторної активності тощо.

Формування здібностей сприйняття кольору можливо за умови впливу на систему мотиваційно-ціннісної орієнтації шляхом орієнтації на професійну діяльність. Для вдосконалення навичок відтворення кольорів, необхідно розробити низку дидактичних завдань, спрямованих на формування у студентів здатності до гармонійного сприйняття кольору у взаємозв'язку з особистими даними і власною творчістю студенті [1]. Для успішного оволодіння перцептивними і сенсорними здібностями, необхідно розвивати їх на практичних заняттях. Наприклад, для перцептивних властивостей кольору використовувати завдання на створення абстрактних композицій, які несуть образи й асоціації [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що використання доцільних кольорів для стимулювання необхідних фізичних або емоційно-психологічних параметрів організму підвищує ефективність та результати занять. А розвиток сприйняття кольору стабілізує психічне здоров'я, покращує пам'ять і здатність абстрактно мислити.

Список використаних джерел:

1. Колісник І.Ю. (2017) Психолого-педагогічні аспекти формування гармонійного кольоросприйняття. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах. Запоріжжя. Вип.56-57. С.188-194. <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2017/56-57/25.pdf>

2. Кальченко В. (2019) Психологія кольорів в плакатах. Час мистецької освіти «Теорія і методика виховання художньо обдарованої особистості у закладах мистецької освіти». ХНПУ імені Г. С. Сковороди. С.55-57. <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/>

Секція 4.

ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК: 305:159.923.2

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

Новіков Ю.Ю.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)
e-mail: yurii.novikov@nure.ua

Gender issues cover many areas of life, despite significant developments over the past decade. Recently, the topic of gender issues has increasingly entered the subject field of sociological research. In this regard, there was a need to design theoretical and methodological foundations for the study of gender issues at various levels of sociological knowledge. In the context of the transformation of the modern world, it is necessary to rethink the directions of development in all spheres of modern society, including in the search for solutions to gender problems.

Дослідження вченими гендерних проблем показують, що вони актуальні за всіх часів, допомагають нам осмислити природу особистості людини, чоловічого та жіночого початку. Центром таких досліджень виступають соціальні, культурні, мовні та інші фактори, які визначають поведінку чоловіків і жінок.

Одна з проблем, на якій я б хотів зупинитися, це гендерна нерівність. Гендерна нерівність – це ситуація, коли жінки й чоловіки не є фактично рівними за правами, можливостями й уявленнями про них унаслідок сексизму. Донині жінки гірше за чоловіків представлені в багатьох областях, включаючи безпеку, освіту, можливості на ринку праці, політику, платню за рівноцінну роботу (гендерний розрив в оплаті), а також потерпають від гендерного насильства (насильство проти жінок) [1].

У традиційній моделі суспільства прийнято вважати, що поведінка чоловіків і жінок зовсім протилежна. Так чоловікам більш притаманна розважливість, лідерство, активність, рішучість, агресивність, тоді як жінкам – емоційність, пасивність, залежна поведінка. Якщо проаналізувати сучасне суспільство, то можна сказати, що загальноприйнята модель здобуває зовсім інший характер. Деякі риси, які властиві чоловікам переймають жінки й навпаки.

Поштовхом для вивчення ролі жінки в суспільстві став феміністський рух, що привернув увагу до низького соціального статусу жінок. Жінки чимало боролися за свої права протягом багатьох сторіч. Однак, у сучасному світі, із сьогоднішніми ринковими відносинами, жорстокою конкуренцією, як і раніше гостро стоїть проблема гендерної нерівності. Дотепер найчастіше головним аргументом у боротьбі за «місце під сонцем» стоїть стать людини, а не професійні навички, досвід, знання.

Проблема гендерної нерівності актуальна і для українського соціуму. У нашому суспільстві завдяки масовим стереотипам, що формувалися протягом довгого часу, роль жінки сприймається як другорядна, а самі жінки страждають від дискримінації в багатьох сферах суспільного життя. Цьому сприяли економічні й політичні колізії, які відбувалися в Україні останнім часом, слабкі позиції в суспільстві жіночих рухів і організацій, наявність рівних прав тільки на папері. Ці фактори приводять до того, що роль жінки сприймається на низькому рівні.

Для вирішення гендерних проблем створене й успішно працює Гендерне Бюро ПРООН. Ця організація займається аналізом гендерних проблем, бере участь у конкретному розв'язанні деяких з них, інформує соціум про наявність гендерних проблем. Враховуючи досвід розвинених країн, Стратегію гендерної рівності на 2018–2023 рр., ПРООН в Україні працює задля покращення гендерної рівності й розширення прав та можливостей жінок і дівчат [2]. До речі, в Україні розроблені такі документи, як Концепція Державної програми гендерної рівності в українському суспільстві, указ «Про вдосконалювання роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї» тощо, але ці норми залишаються переважно декларативними. 27-28 лютого 2021 року Соціологічна група «Рейтинг» провела опитування серед населення України віком від 18 років і старші, стосовно проблеми гендерної нерівності в Україні. Нерівності між жінками і чоловіками в Україні поширеним явищем вважають 35% респондентів, натомість, 56% вважають, що це явище рідкісне.

Отже, проблема гендерної нерівності потребує вирішення. Щоб досягти успіху у цьому питанні, влада має вжити певну низку заходів, таких як: збільшення ролі жінки в політичному, економічному та соціальному житті суспільства; зрівноваження оплати праці жінок та чоловіків; збільшення кількості шляхів для самореалізації жінки.

Список використаних джерел:

1. В. Шевченко, Словник гендерних термінів (2016). Видавець Чабаненко Ю.
2. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки.
<https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>

СІМ'Я І КАР'ЄРА В ГАРМОНІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Філіпчук П.П.

Науковий керівник – ст.викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки,14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)
e-mail: pavlo.filipchuk@nure.ua.

In today's society, the question is: what is more important – family or career, how to combine them, and is it possible to do so?

Our lives require constant expenses. We live by the rule of the screw: to move – you need to spin, but if you devote yourself too deeply to work and improving your financial situation, you can worsen family relationships. That is why the question of choice: family or career remains relevant to this day.

*A career is wonderful, but you can't
curl up with it on a cold night.*

Marilyn Monroe

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає поняття «кар'єри» як професійний шлях до успіху по службових сходах до престижного соціального статусу і положення у суспільстві [3, с.525].

Чи може родина стати на заваді до успіху, престижу?

Якщо розглядати окремо переваги кар'єри, то можна виділити три найосновніші стимули: самореалізація; підвищення самооцінки; фінансова свобода.

Але при цьому мінуси – відсутність вільного часу; проблема у взаємовідносинах в родині.

Кар'єра важлива тим, що вона приносить достаток у будинок, зрозуміти власну значущість. Сім'я ж – це та сфера життя, де ми відчуваємо себе найбільш спокійно та впевнено, проте як вимагає сучасне життя, в сім'ю потрібно періодично приносити гроші, в іншому випадку життя не буде приносити ніякого задоволення.

Дійсно, пріоритетом сучасної молоді стає кар'єра, а поняття сім'ї відходить на другий план. У суспільстві ХХІ століття спостерігається процес ослаблення сім'ї як соціального інституту, зміна її гендерних функцій. Традиційні ролі, при яких жінка народжувала і виховувала дітей, вела господарство, а чоловік був хазяїном, економічно забезпечував сім'ю, змінилися, при яких жінка стала грати рівну або навіть вищу роль з чоловіком. Результатом дисфункції сім'ї стає виникнення нових типів сімей. Для сучасного світу типово: неповна родина, пробний шлюб, нетипові пари [2].

Відносини між родичами дійсно стають більш вільними, але традиційна за зовнішньою формою сім'я продовжує підтримувати регулярні контакти з ріднею й отримує від неї практичну допомогу у

багатьох справах. Великі мислителі ХХ століття висували гіпотезу більш-менш швидкого зникнення родини, однак родина не тільки не зникла – вона часто є єдиним незламним оплотом, який чинить опір тиску ззовні. Можливо, це одна з протиріч нашого часу.

Гендерні проблеми, що відбуваються з родиною в сучасному суспільстві, не виявляють однак тенденції до її зникнення. За даними опитування, проведеного міжнародною компанією PWC рейтинг сім'ї серед запропонованих цінностей був найвищим і становив 75%. На запитання «Що для вас найбільша цінність?» 39% опитуваних відповіли «добра сім'я» і 47% «виховання дітей», при чому «високооплачувана робота» стояла на другому плані [1].

Сім'я – це невід'ємна частина суспільства, яка сприяє формуванню правильної і гармонійної особистості. Вона відіграє величезну роль в успіху кожної людини. Це найважливіший аспект людського життя.

Сім'я – це єдиний інститут, який існував протягом усієї людської історії. Це єдиний осередок, який зумів уцілити, а десь і протистояти всім тим громадським пристроям і державним прагненням, які в нашому столітті зокрема намагалися змінити хід історії. Кращу спадщину, яке людство може залишити світу – збереження сімейних уз. Безлад в суспільстві є результатом безладу в сімейному житті.

Можна досягти ідилії, поєднуючи сім'ю і кар'єру, але це суміщення повинно бути гармонійним, адже кар'єра багато в чому залежить від благополуччя сім'ї. Коли в домі все чудово, тоді у людини з'являється ентузіазм працювати й заробляти гроші на свою ж родину. Сім'я є невід'ємним елементом кар'єри, оскільки дуже складно домогтися успіху самотужки. Багато відомих людей не раз наполягали на тому, що своїм успіхом вони завдячують саме родині. «Немає людини, яка помираючи, дивлячись на свою родину, шкодувала, що мало часу проводила на роботі», – Андріан де Курсель.

Таким чином, відповідаючи на настільки актуальне питання в наш час «сім'я чи кар'єра?», можна зробити висновок, що займаючись кар'єрою не потрібно забувати про сім'ю. Ці поняття мають бути взаємопов'язані і не перешкоджати один одному. І найголовніше, повинно дотримуватися гармонії і в усьому знати міру, як у стосунках в родині, так і в кар'єрному зрості.

Список використаних джерел

1. Time to talk: What has to change for women at work. <https://inlnk.ru/AKd8PD>
2. Капітонов, Е.А. (2006). Соціологія сучасності. Фенікс.
3. Бусел, В.Т. (Ред.). (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Перун.

УДК: 305:004

ГЛОБАЛЬНА ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ: ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Степанченко К.І

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Омельченко В.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)

e-mail: kristina.stepanchenko@nure.ua

This publication presents the results of a study aimed at identifying trends in overcoming global gender inequality. To achieve this goal, the author clarified the concept of "gender gap", analyzed the gender gap index and data on the gender gap in the economy, politics, education and health in the world and Ukraine, which are contained in the reports of the World Economic Forum for 2018-2021.

Актуальність теми. Під час та після Другої світової війни жінки почали активно перебирати на себе реалізацію багатьох функцій, які традиційно вважалися чоловічими. Набув очевидності факт, що жінки у виконанні більшості соціальних ролей, які суспільство зазвичай приписує чоловікам, не поступаються їм. Саме тоді почав визрівати соціальний запит на дослідження специфічного жіночого досвіду в соціальній, економічній, політичній і культурній діяльності, на визначення статусу та становища жінок на глобальному та національному рівні.

Це сприяло розвитку напряму наукової діяльності – жіночих студій, а зрештою, у 1970-х роках, гендерних досліджень, які сфокусували увагу на ролі сучасних жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя; на гендерних відносинах; на соціальних умовах, які породжують та відтворюють нерівність гендерних груп; на методах, які дозволяють увійти жінкам у маскулінізовані сфери, збалансувати можливості жінок і чоловіків у самореалізації, які сприяють подоланню гендерного розриву.

Теоретичний та емпіричний доробок гендерних досліджень (зокрема осмислення взаємодії жінок та чоловіків як соціальних спільнот), створений за декілька десятиліть, на практиці допомагає долати гендерний розрив та прояви гендерної дискримінації. І головне, отримані знання сприяють просуванню сучасних суспільств у бік соціального устрою, який би був побудований на засадах гендерної рівності. Але, незважаючи на певний прогрес, який спостерігається у подоланні гендерної нерівності в окремих суспільствах та на глобальному рівні, дана проблема не втрачає своєї актуальності та вимагає подальших досліджень.

Метою дослідження є визначення тенденцій щодо подолання глобальної гендерної нерівності. Було виконано такі завдання: 1) уточнене поняття «гендерний розрив»; 2) проаналізовано індекс гендерного розриву та дані стосовно гендерного розриву у сферах економіки, політики, освіти

та сфері здоров'я щодо світу та України, які містяться у щорічних звітах Всесвітнього економічного форуму за 2018 – 2021 р.р.

У гендерній теорії застосовують поняття гендерного розриву, яким позначається відставання жінок від чоловіків у можливостях реалізувати свої права, мати досягнення в економіці, політиці, освіті, здоров'ї.

Для вимірювання гендерного розриву в окремих сферах використовують загалом 14 показників. Так, «економічна участь та можливості» визначається 5 показниками: «співвідношення жіночого та чоловічого трудового доходу», «співвідношення рівня зайнятості жінок та чоловіків (надалі – ж. та ч.)», «співвідношення оплати ж. та ч. за однакову працю», «співвідношення ж. та ч. серед фахівців», «співвідношення ж. та ч. на посадах менеджерів найвищого рівня». «Реалізації в освіті» вимірюється за 4 показниками: «співвідношення грамотності серед ж. та ч.», «співвідношення охоплення ж. та ч. початковою/середньою/вищою освітою». «Здоров'я» визначається 2 показниками: «співвідношення тривалості життя ж. та ч.», «співвідношення статей при народженні». Для визначення «розширення прав та можливостей в політиці» застосовують 3 показники: «співвідношення м. та ч. у парламенті», «співвідношення м. та ч. на міністерських посадах», «кількість років перебування жінки на чолі держави». Для вимірювання гендерного розриву на рівні світового співтовариства або окремої країни застосовують інтегральний показник – індекс гендерного розриву (The Global Gender Gap Index).

Як свідчать дані звіту Всесвітнього економічного форуму 2021, країни світу в середньому подолали 68% на шляху до рівності (у 2020 р. – 68,6%). За умови збереження поточних темпів світ подолає гендерний розрив майже через 136 років (у 2018 р. на досягнення гендерного паритету знадобилося б 108 років, у 2019 р. – 100, а у 2020 р. – 99,5). Індекс гендерного розриву в 2021 році в Україні склав 71,4% (у 2020 р. – 72%). Це означає, що за минулий рік у світі в цілому та в Україні зокрема темпи подолання гендерного розриву сповільнились.

У яких сферах додання гендерного розриву відбувається динамічніше, а в яких досягнення гендерного паритету – справа віддаленого майбутнього?

Сферами з найбільшим гендерним розривом виявились економіка та політика. Наразі гендерний розрив у політиці подоланий тільки на 22% (у 2020 р. – на 24,4%). Індекс гендерного розриву у сфері економіки у 2021 р. становив 58% (прогноз з подолання – 267,6 років). Цей показник теж виявився гіршим, ніж у попередньому році.

Перелік використаних джерел:

1. The Global Gender Gap Index 2019-2021 // World Economic Forum || URL: <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>

ГЕНДЕР ТА РЕЛІГІЯ

Кирпа Ю.О.

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Омельченко В.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м. Харків, Україна
тел. +38(063) 389-11-43, e-mail: yuliia.kyrpa@nure.ua.

This work is devoted to the study of what images of women and men Christianity and Islam form, and what models of behavior are normalized for them. To achieve this goal, a number of tasks was solved, in particular, fragments of the religious texts of the Bible and the Koran were analyzed, scientific sources devoted to the problem of the influence of religion on gender relations were analyzed.

Наразі, незважаючи на суспільні зміни, які відбуваються під впливом наукового і технічного прогресу, різноманітних технологічних досягнень, релігія продовжує відігравати важливу роль у житті сучасного світу, активно виконуючи функції фундаментального соціального інституту, зберігаючи традиційні та створюючи нові форми релігійності і духовного життя.

Релігія є чинником формування стандартів поведінки та відносин людей, зокрема гендерних, та до певної міри визначає рівень гендерної рівності в соціумі. Так, за 2021 рік у рейтингу країн за індексом гендерного розриву перші місця посідають саме ті країни, в яких відсоток населення, що сповідує атеїзм, дуже високий. Дискримінація та переслідування нерелігійних жителів у 2017 році виявлені у тридцяти країнах: Афганістан, Бангладеш, Бахрейн, Бруней та інших. У дванадцяти із них віровідступництво карається смертною карою. Більшість країн цього списку знаходяться на 122-162 місцях у світовому рейтингу за індексом гендерної нерівності.

Оскільки християнство та іслам належать до числа найпотужніших світових релігій, актуальним є виявлення того, як саме ці релігії впливають стан гендерних відносин.

Метою даної роботи є дослідження того, які образи жінок та чоловіків формують християнство та іслам та які моделі поведінки для них унормовують. Для досягнення зазначеної мети було вирішено низку завдань, зокрема проаналізовано фрагменти релігійних текстів (Біблія, Коран); проаналізовано наукові джерела, присвячені проблемі впливу релігії на гендерні відносини.

За результатами опрацьованих матеріалів слід зазначити, що для християнства типовими є два образи жінки: по-перше, це образ Єви, яка уособлює грішницю і відповідальна за вигнання перших людей з раю; по-друге, Діви Марії, яка символізує вічну жіночність, чистоту, незайманість.

З розвитком даної релігії непорочність Марії дедалі більше звеличується, підкреслюючи дволикість та підлість Єви. Отже, створюється уявлення про жінку як істоту, що є втіленням або досконалістю, яка через свою божественну природу у повсякденному житті майже не зустрічається, або як істоту, яка символізує гріховність. Очевидно, що християнству властиве звеличення ідеалу «непорочного зачаття», якому надається статус більш цінного, ніж фізичному, плотському, яке бачиться як «порочне», «гріховне». У біблійних текстах знаходять відображення гендерно-асиметричні рекомендації та жорсткі заборони, адресовані жінкам, які наказують їм «вчитися в безмовності» та не претендувати на роль духовних вчителів. На думку фахівців, такі заборони, спрямовані жінкам, у текстах зустрічаються частіше, ніж схожі рекомендації чоловікам.

Текст Корану малюють образ чоловіка та жінки як істот рівних перед Богом, які повинні виконувати суспільні обов'язки відповідно до своїх потреб, здібностей і талантів, тобто природи. Але при цьому природа чоловіків та жінок уніфікується, не визнається те, що всередині цих гендерних груп може існувати певне різноманіття. У чоловіків та жінок є взаємні зобов'язання, але, оскільки чоловік в ісламі є годувальником, і, відповідно, несе відповідальність за матеріальне забезпечення сім'ї, у разі виникнення розбіжності у питанні господарювання останнє слово залишається саме за ним. Тобто здатність жінки контролювати порядок речей та піклуватися про благополуччя родини фактично не визнається. Жінку розглядають як істоту фізично слабку, вразливу та несамотійну, таку, яка потребує піклування з боку досконалішої істоти – сильної, розумної та самотійної – чоловіка.

Підсумовуючи, слід зазначити, що традиційні релігії – християнство та іслам – безпосередньо впливають на формування гендерних стереотипів, уявлень про маскулітності та фемінності, і, відповідно, на те, яким чином вибудовуються гендерні відносини у суспільстві. Типовими для релігійних текстів є патріархально орієнтовані погляди на ролі, які мають виконувати жінки та чоловіки. Ними впроваджуються маскулінізовані стандарти поведінки та мислення, які є підґрунтям для гендерної ієрархії, де жінки посідають підпорядковані позиції. Жіноча природа трактується як «гріховна» та недоскональна, відмінно від чоловічої. Це виглядає як обґрунтування гендерної нерівності та виправдання дискримінації жінок.

Перелік використаних джерел:

1. Гольденберг Я.М. (2017). Гендерная теория – ключевая герменевтика в психоанализе религии. Т. В. Малевич, К. М. Антонова, К. А. Колкунова (Ред.), Современная западная психология религии: Хрестоматия (с. 234- 257). ПСТГУ.

АЛФАВІТНИЙ ВКАЗІВНИК

Андрущенко Н.	53	Льозіна О. О.	40
Більчук О.С.	32	Михневич Д.К.	12
Боровок Є.Ю.	49	Мічурін І.Є.	38
Бурцева К.	42	Никулин А.	57
Буць Д.Є.	65	Новіков Ю.Ю.	81
Ващенко К.С.	74	Пархоменко Ю.Ю.	14
Глюза М.П.	34	Погорелова Л.А.	59
Гнатченко Є.В.	55	Порошенко А.І.	16
Гриненко А. О.	6	Путінцев І.О.	67
Дараган Д. М.	70	Рипный М.Г.	61
Дашенков Д.С.	24	Романенко П.А.	44
Дорофєєва К.І., Мартиненко Я.А. ..	8	Руцька С. П.	30
Еременко Д.М.	36	Соколов А.А.	26
Ильницький В.	47	Степанченко К.І.	85
Кирпа Ю.О.	87	Тесленко А.	63
Кирпота Ф.В.	28	Філіпчук П.П.	83
Коба Ю.Ю.	72	Холєв В.О.	18
Коровина Д.	51	Чала О.С.	20
Кривцова В.А.	10	Червінська А.	22
Кулик А. А., Русаков В. В.	76	Шара А.С.	78

«РАДІОЕЛЕКТРОНІКА ТА МОЛОДЬ В ХХІ СТОЛІТТІ»

Матеріали 26-го Міжнародного молодіжного форуму

Відповідальний за випуск:

В.І. Штанько

Комп'ютерна верстка

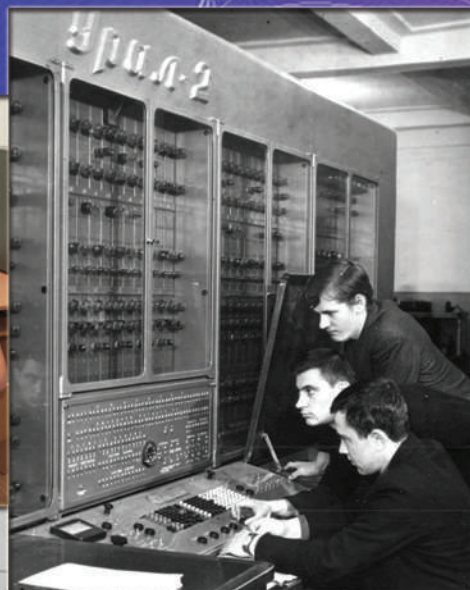
Н.І. Макопук

Матеріали збірника публікуються в авторському варіанті
без редагування

Підп. до друку	Формат 60x84 1/16.	Спосіб друку	–
Умов. друк. арк.	Облік. друк. арк.	різографія.	
	Зам. №	Тираж	

ХНУРЕ. Україна. 61166, арків, просп Науки, 14

Віддруковано у навчально-науковому
видавничо-поліграфічному центрі ХНУРЕ.
61166, арків, просп Науки, 14

NURE